

Tartalom

I.	Bevezetés	3
I.1.	A kézizálog az ókori Rómában.....	5
I.1.1.	Societas Danistariae	6
I.1.2.	Zálogkölcsonzés a középkorban	6
I.2.	Zálogház alapítása az Osztrák-Magyar Monarchiában.....	7
I.2.1.	A pozsonyi zálogház áthelyezése	9
I.2.2.	Királyi Belvárosi Zálogház.....	9
I.2.3.	A pozsonyi zálogház sorsa	10
I.2.4.	A pesti zálogház felügyelete az 1848/ 49-es forradalom és szabadságharc alatt	10
I.2.5.	A dualizmus évei a magyar királyi zálogház felügyeletében	11
I.2.5.1.	A konkurencia szabályozása, az 1881. évi XIV. törvenycikk	11
I.2.6.	A zálogház működése a monarchia széthullásáig	13
I.3.	A zálogházi tevékenység kossuthi reformja	13
I.4.	Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása, a válság évei	14
I.5.	A gazdasági válság és a második világháború időszaka	15
I.6.	Nehéz folytatás a második világháború után.....	15
II.	A XX. század második fele a zálogüzletágban	17
II.1.	Az Állami Zálogház és Árverési Csarnok Nemzeti Vállalat megalakulása	17
II.2.	A bizományi üzletág egyoldalú favorizálása	18
II.3.	A fellendülés évtizedei.....	18
II.4.	A Bizományi Kereskedőház és Zaloghitel Rt. létrejötte.....	19
III.	A zálogház, mint pénzügyi vállalkozás a Hptv. tükrében	20
III.1.	Zálogház alapítása	22
III.1.1.	A személyi feltételek meglétének igazolása	24
III.1.2.	A tárgyi feltételek meglétének igazolása	25
III.2.	A zálogházak Felügyelet által való ellenőrzése	29
III.2.1.	Rendkívüli adatszolgáltatási kötelezettség	30
III.3.	A zálogház megszűnése.....	31
IV.	Kitekintés.....	33
IV.1.	A német szabályozásról.....	33
IV.1.1.	A német érdekképviselői szervezet	35
IV.3.	A Nemzetközi Zalogforum.....	36

IV.4. Zálogkölcsonzők Nemzeti Szövetsége- Amerikai Egyesült Államok	37
IV.5. Empirikus kutatás.....	38
V. A jövő záloga – De lege ferenda	40
V.1. Ábrák jegyzéke.....	41
1. számú ábra. Medici-szimbólum.....	41
2. számú ábra. Pawngo igénybevételének folyamatábrája.....	41
3. számú ábra. Egy zálogház kifosztása Pekingben	42
VI. Zárszó	43
BIBLIOGRÁFIA.....	44
Felhasznált jogszabályok.....	44
Felhasznált irodalom	44
Felhasznált idegen nyelvű irodalom	45
Internetes források	46
ÁBRÁK JEGYZÉKE.....	46

I. Bevezetés

A zálogház volt az első olyan intézmény, amely törvényes keretek között segített az emberek átmenti likviditási problémáinak kiküszöbölésében. A zálogintézmények nemcsak a tágabb értelemben vett alapját képezik a mai pénzügyi és szakmai intézményeknek, hanem a modern kereskedelmi bankoknak is.

Dolgozatom alapjául a 2010-ben született „Zálogházak alapítása, ellenőrzése, megszűnése és megszüntetése Magyarországon” című Tudományos Diákköri munkám szolgált, hiszen a közel négy éve tartó gazdasági- és pénzügyi válság hatásait napjainkban is érezzük, a piac borúlátóbb szakemberei szerint a világgazdaság növekedésben újabb megtorpanás várható. E folyamatok következményei további kérdéseket vetettek fel bennem, melyek megválaszolására teszek kísérletet. A jogirodalom szűk szakirodalmi háttéranyaggal rendelkezik a zálogházak szabályozását illetően, s így a témában való elmélyülést saját, több mint egy éve tartó kutatásaim is segítették. A tárgykör tanulmányozása során rendszeresen falakba ütköztem, a kudarcok mégsem tántorítottak el abbéli szándékomtól, hogy e területet behatóbban tanulmányozzam.

Anyaggyűjtés céljából szakmai, és érdekképviselői szerveket kerestem meg, akik speciális háttérinformációkkal és támogatásukkal segítették munkámat.

Célom a zálogházat, mint intézményt bemutatni, kezdve jogtörténeti előzményeitől, fontos fejlődési állomásain át eljutni a hatályos szabályozáshoz, ahol a zálogház egy, a pénzpiac kisebb szeletét képező, de annál fontosabb és egyre jelentősebb szegmense, amelyre szignifikatív helyzete ellenére sem vonatkozik szinguláris jogszabály.

A zálogházi tevékenység, ahogy erre dolgozatomban is kitérek nemcsak főtevékenységi körben végezhető, ezért szinte lehetetlen számuk változásának pontos nyomon követése.

A jelen problémáinak, esetleges hiányosságainak bemutatásán és elemzésén túl a Kitekintés című fejezetben: sikerült a zálogpiac legjelentősebb érdekképviselői szervének vezetőjével készült mélyinterjút összegezve, bemutatni a mai magyar zálogpiacot érintő fontosabb kérdéseken túl környező országok szabályozási trendjeit. Külföldi minták szemrevételezésének eredményeként elméleti síkon törekszem javaslatot tenni, a szabályozás megújítására.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondok *dr. Varga Zoltán* egyetem tanársegédnek, konzulensemnek, hogy lehetőséget biztosított dolgozatom megírásához, valamint töretlenül ösztönzött és biztatott arra, hogy folytassam a már elkezdett kutatómunkát.

Köszönöm nyitottságát és segítőkész támogatását, nélkülözhetetlen szakmai meglátásait *Kármán Ferencnek* a BÁV zálog igazgatójának, a MAZOSZ elnökének.

Köszönetem fejezem ki *Kormos Tímeának*, barátomnak, joghallgatótársamnak, opponensemnek, aki a német jogi szakszövegek fordításában nyújtott pártfogása mellett, éles meglátásaival segítette dolgozatom alaki formálását és vállalta dolgozatom alapos és kritikus áttekintését.

„A zálogkölcsonnyújtás a hitelügyletek korai fajtája, szinte a pénz kialakulásával egyidős.”¹²

I.1. A kézizálog az ókori Rómában

A római jogtörténetben három zálogjogi forma alakult ki: a fiducia, a pignus és a hypoteca. A dolgozatom témája, megítélásom szerint a pignus vagyis a kézizálog főbb jellemzőinek bemutatását indokolja.

A pignust³ eredetileg ingókra és valószínűleg csak res nec mancipire- olyan dolgokra, amelyek tulajdonjoga pusztán átadással átszállt - lehetett alkalmazni. A kézizálog esetében az adós birtokot és nem tulajdont ruház a hitelezőre, aki így a zálogtárgyat nem idegeníthette el. Az adós a zálogtárgyat bárkitől visszaszerezhetette, amennyiben tulajdonos volt és teljesített.

A pignus hátrányaként említhető, hogy a dolog zálogba adásával, az „kikerült a gazdasági élet vérkeringéséből”,⁴ ugyanis a hitelező ellenkező kikötés hiányában a zálogtárgyat nem használhatta (ha ennek ellenére mégis használta, furtum usust, lopást követett el). A helyzetet különféle módon próbálták áthidalni: a hitelező visszaadta a dolgot az adósnak, hogy tovább használhassa vagy szívésségi használatba vagy bérletbe adta.

A klasszikus korban, külön megállapodással biztosították azt, hogy a hitelező használhassa a zálogba adott dolgot ez volt az ellenhasználat, (antichrēsis) ami a kamatot vagy a zálogtárgy gyümölcseit jelentette, ezeket később levonták az adós kamattartozásából, ha maradt felesleg azt a hitelezőnek ki kellett adnia a dolog fejében.

Az adós nemteljesítése esetén a záloghitelező nem szerezhetette meg a zálogtárgy tulajdonjogát, még elbirtoklás útján sem. A pignus ebben a formájában visszatartási jogot biztosított, nem garantálta azt, hogy a hitelező követelése kielégítést nyerjen. A klasszikus korban vált szokássá a felek között, az eladási jog kikötése, vagyis ha az adós lejáratkor nem teljesített, a hitelező eladhatta a dolgot. A iustinianusi korban az eladási jogot már a felek megállapodásával sem lehetett kizárni

¹ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története BÁV RT. 1993, 15. o.

² A zálogkölcsonnyújtás visszanyúlik 3000 évvel ezelőttre az ókori Kínába, ahol a földművesek, parasztok e rövid lejáratú hitelekkel próbálták átmeneti pénzzavaraikat orvosolni. Az általuk leggyakrabban elzálogosított tárgy, a saját ruházatuk volt. forrás: [http://www.history.com/shows/pawn-stars/articles/pawning-history\(2011.08.30.\)](http://www.history.com/shows/pawn-stars/articles/pawning-history(2011.08.30.))

³ Földi András-Hamza Gábor: A római jog története és intézményei, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó. 2007, 443.o.

⁴ Földi András-Hamza Gábor: A római jog története és intézményei, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó. 2007, 443.o.

I.1.1. Societas Danistariae

Társasági szerződéssel jött létre a societas danistariae elnevezésű intézmény, amely hivatásszerűen foglalkozott pénzkölcsönök nyújtásával.⁵ A pénzkölcsön folyósítóját „danista”-nak, a foglalkozást „ars danistaria”-nak nevezték. A felek egy societast - társaságot - hoztak létre konszenzuál, formátlan megegyezés szerződéssel, kötelezettségeik teljesítését stipulatio - alakszerű, egybehangzó lekötöztetés - útján kívánták biztosítani.

Az intézmény megszűnt:

- a kitűzött határidő lejártakor,
- rendkívüli módon a tag halálakor,
- capitis deminutioja - jogképesség elvesztése -,
- fizetéseképtelenné válása folytán,
- továbbá felmondással, vagyis ha felek egyikének konszenzusa feloldódott,
- illetve keresetet indított a másik fél ellen.

A római Dácia okiratos anyaga rávilágít, hogy nem a pénztőkések az ügyletben résztvevő felek, hanem az uzsorás/uzsorások és az erre a tisztességtelen szolgáltatásra szoruló ember. Lényegében ez az intézmény egyfajta „uzsora zálogház” lehetett. Ezt igazolják⁶ az aránytalanul magas kamatra kölcsönadott csekély összegek. Az uzsorakölcsönöket valószínűleg kezizáloggal biztosították, ezt indokolják az akkori (Kr. u. 139-167) verespataki társadalmi körülmények. Pólay megfogalmazásában: „szegény bányász emberektől” az uzsorás biztosítékot követelt, hogy a kölcsön visszafizetése a lehetőségekhez képest biztosítva legyen. Feltételezhető, hogy a zálogtárgy háztartási tárgy, esetleg alacsonyabb értékű ékszer lehetett.

I.1.2. Zálogkölcsönzés a középkorban

A zálogkölcsönzés szinte szükségszerűen magával hozta az uzsora megjelenését, a XV. században ez ellen lépett fel a katolikus egyház, ill. a ferences rendi szerzetesek. A nápolyi Kegyelet Hegyén (Monte del Pietá) alapították meg az első zálogházat. A zálogház híre gyorsan terjedt Európa-szerte így francia, német földön is megjelentek a közületi (egyházi, állami) intézmények.^{7 8}

Ebben az időszakban vált a pénzváltók és a zálogházi tevékenységet űzők, ma is ismert

⁵Pólay Elemér: A dáciai viaszostáblák szerződesei, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1972, 202. o.

⁶Pólay Elemér: A dáciai viaszostáblák szerződesei, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1972, 218. o.

⁷Szent Miklóst tartják többek között a zálogházak védőszentjének is. A legenda szerint három szegény nővér kiházasítását segítette azonos számú arannyal teli zacskóval, akik így megfelelő hozomány birtokában menekültek meg a testük áruba bocsátásától.

⁸Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 12. o.

szimbólumává a Mediciek háromágú rézgömbje.⁹ 1. számú ábra

I.2. Zálogház alapítása az Osztrák-Magyar Monarchiában

1692-ben I. Lipót a szegényügy tanulmányozására bizottságot hozott létre. 1701-ben a testület egy központi zálogház felállítására tett javaslatot, majd 1707-ben I. József páténsével megalapította a bécsi Dorotheumot.

Magyarországon is igen elterjedt volt az uzsora, ennek letörésére és a bécsi sikeren felbuzdulva 1773-ban Pozsonyban alapította meg Mária Terézia a következő királyi zálogházat. Az intézmény felállításának indoka az uzsora remélt beszüntetésén túl az volt, hogy hazánkban ekkor még sem bank, sem takarékpénztár nem működött, kézzzálogra csak magánszemélyek kínáltak kölcsönt. Így aránytalanul magas kamatok megfizetésére kötelezhettek ellenőrizetlenül, a szorult helyzetbe került adóst.

A pozsonyi zálogház pecsétetes kiváltságlevele¹⁰ latin nyelvű, húsz kutyabőr oldal terjedelmű, aranyozott bőrborítású, melyet az uralkodó kézjeggyel látott el. A dokumentum prológusa szól az intézmény megteremtésének fontosságáról. A cél az uzsorások, üzérkedők „törvények közt tartása”¹¹ a szegény nép javának szolgálata.

A zálogház alaptőkéjét 12 600 forintban a kincstár vállalta visszafizetési kötelezettség nélkül azzal, ha szükséges további forrást nyújt, de kölcsön formájában.

Az alapidokumentum második fejezetében rögzítésre kerül az elnevezés, Domus Fiduciaria Actuario, a székhely, az ún. ”magyar fennsík”-on álló épület volt.

Az intézményt a 3 tagú irányító bizottság (Comissio Directiva) koordinálta. A vezető (Domus Fiduciaria Actuario), és az intéző (Praefectus Domus, Verwalter). A tisztviselő kar tagjai: a pénztáros, a becsüs, zálogőr és két járulnok (számfejtő, járadékbeszedő). A bizottság hetenkénti ülésein latin nyelvű jegyzőkönyv készült. Az igazgató éves jelentésnek tartalmaznia kellett az üléseken elhangzottak kivonatát.

A „legfelsőbb” felügyeletet, a magyar királyi Helytartótanács¹² látta el, de a felállított egy 2 tagú bizottságot. A bizottság egyik tagja a magyar királyi udvari kamara tanácsosa, a másik a Helytartótanács által delegált tanácsos volt. A bizottság hetente ülésezett, a zálogház igazgatója köteles volt jelentést tenni minden olyan kérdésben, amelyet hasznosnak vagy célszerűnek talált vagy bármi módon hivatalát érintette. A Helytartótanácsához intézett éves jelentésben a bizottságnak

⁹ Az Ábrák jegyzékében 1. számú ábraként van jelölve

¹⁰ Ma is a BAV Zrt. tulajdona.

¹¹ A pozsonyi magyar királyi zálogház alapító okirata (1773. augusztus 23.)

¹² Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BAV RT. 1993, 78. o.

mellékelnie kellett jelentéseit és az ehhez kapcsolódó elszámolásokat, hogy a Helytartótanács számvevőségi hivatala azt ellenőrizhesse.

Királyi hatáskörben maradt, - igaz tartományi javaslat alapján - az irányítóbizottság és a zálogházi tisztviselők kinevezésének joga. A zálogház működéséhez szükséges altisztek számának meghatározása és alkalmazása, az irányító bizottság feladatai közé tartozott.

A zálogtárgyak körét, kezelését, elzálogosítás időtartamát és a zálogház működését, a zálogház és jogutódjainak kincstári felperességi jogát is pontosan meghatározta az okirat.

Az első paragrafus szerint nem lehetett elzálogosítani a katonai felszereléseket, az aranygyapjas- és a Szent István rend kitüntetésait, ruhaneműt, törékeny edényeket, könyvet, arcképet, háztartási tárgyakat, minden olyan tárgyat, amely értéktelen, balesetveszélyes vagy mérete ezt lehetetlenné tette volna.

A prémek és szörmék esetében az elzálogosítás ideje a molykár megelőzése okán negyedév volt.

A zálogosítás menete olyan cselekménysor, amit az alapító okirat rendelkezései szerint azért mutatok be, amelyben jelentős változás az idők folyamán nem következett be. A zálogházat, mint intézményt vizsgálom a dolgozatomban, de a kezdeti szabályozás alapjainak viszonylagos időtállósága és érdekessége miatt ismertetem az ügymenetet, a továbbiakban nem vizsgálom a folyamatot.

A zálogosítás, - a hivatal becsüse által, - a zálogtárgy becslésével kezdődött. A járulnok állapította meg a zálogtárgy értékét és állította ki a becslési cédulát. A cédulán szerepelnie kellett, a pontos dátumnak és a zálogtárgy megnevezésének.

A zálogtárgy elhelyezését, őrzését követően készpénzben a kölcsönösszeget a zálogbetevőnek - adósnak- kifizették és átadták a zálogcédulát, amelyen feltüntették az ügy elintézésének módját, a kölcsön visszafizetésének idejét, és az „illetékes”- aktuális- kamatot. A kölcsön mértéke: 5,60% hetente számított kamattal és kezelési illetékkel.

A zálogidő a zálogház megalapításakor egy év, hat hét volt, amely időtartam lejártával meghosszabbítható volt.

A visszamaradt zálogtárgy értékesítése: a hivatal által rendezett árverésen történt. A vételárból levonták az intézet által nyújtott kölcsönösszeget, az arányos kamatokat, az árverés kiadásait is, a maradék összeget a zálogtárgy tulajdonosának kellett kifizetni, követelése 3 éven túl elévült.

Az ötödik paragrafus tartalmazza a zálogház megalapításának egyik célját és indokát, a segítő szándékot. E támogatás megnyilvánult adománygyűjtés céljából „a szegények pénztári

alapjának”¹³ vagyis egy perselynek az üzlettérben való elhelyezésében.

A hatodik paragrafus rögzíti a hivatal köteles évente tiszta hasznának kétharmadát a szemczi javítóintézetnek adományozni, amennyiben a tiszta haszonból való hozzájárulás a javítóintézet költségeit meghaladná, akkor e haszon tíz százalékával Pozsony város közkórházát kell támogatni, ily módon is a köz javát szolgálni.

Az oklevél nem tartalmaz semmiféle konkrét szabályt a megszűnés, megszüntetés esetére. A negyedik, vagyis a záró rész tartalmaz egy utalást, amely az alapító levélben foglaltakhoz képest bekövetkező jövőbeni változás esetén az alapító fenntartja magának a jogot, egyes rendelkezéseinek megszüntetésére a modernizáció jegyében, tehát nem a zálogházi tevékenység befejezésére vonatkozik az említett passzus, hanem bizonyos zálogházi szolgáltatásra.

I.2.1. A pozsonyi zálogház áthelyezése

A pozsonyi zálogház forgalma az 1780-as¹⁴ években az infláció hatása és a lassuló kereskedelem, manufaktúrális és céhes ipar megtorpanása miatt jelentősen csökkent ezért II. József Budára helyezte át az intézményt. A pozsonyi zálogház fiókként, Filial Versatzamt néven tovább működött. Az uralkodó döntését nem indokolta, de valószínűsíthető, hogy döntésében az is közre játszhatott, hogy Budán dolgozott a magyar királyi Helytartótanács apparátusa.

A budai központi zálogház működését 1787. június 1-én kezdte meg a Vízivárosban. A zálogház növekvő forgalmát, sikerét mi sem példázta jobban, mint az, hogy a nádori gárdisták minden lehetséges értéküket elzálogosítottak. A súlyossá vált helyzet ellen a gárda kapitány lépett fel napi parancsában a túlzott mértékű elzálogosítás miatt, - és a felügyeleti szerv- a magyar királyi Helytartótanács is ennek eredményeként korlátozta a zálogként elfogadható tárgyak körét.

I.2.2. Királyi Belvárosi Zálogház

A zálogház 1802 áprilisában közel 2 hónapos költözködés után folytatta tevékenységét, Pesten egy volt klarissza rendi zárdában, a Hajdú és Pálos utcák sarkán. Az épület hasznosítása rendkívül sokrétű volt, ugyanis kórház, papnevelde és pálos kolostor is működött a sarokház különböző helységeiben. A forgalom növekedése 1821-ben érte el az addigi csúcst a zálogtárgyak darabszámát illetően. A magas bevételek arra ösztönözték a vezetőséget, hogy a zálogházzal egybeépült papneveldét megvásárolják, így raktárhelyiséghez jutva növeljék az intézmény

¹³ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 84. o.

¹⁴ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 10. o.

kapacitását. A harmincas- negyvenes évtized fellendülése bizonyította, hogy a zálogház nemcsak hasznos, szegények javát szolgáló intézmény, hanem nyereséges tevékenység is.

I.2.3. A pozsonyi zálogház sorsa

A bőség évtizedeit szűk esztendők követték. Pesten megkezdte működését a Pesti Hazai Első Takarékpénztári Egyesület, és az első bank, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank is. Nem volt ez másként Pozsonyban sem, hiszen megnyílt az osztrák nemzeti bank fiókinézete, és a helyi takarékpénztár is.

Az új pénzüintézetek vetélytársai lettek a tőkegyűjtés, a nagyobb összegű hitelezés terén, kedvezőbb kamataikkal a zálogházak forrásait kezdték elvonni.¹⁵ A versenyben a pozsonyi zálogház maradt alul, csak adósságait növelte ebben nem elvitatható szerepe lehetett az Országgyűlés 1848-as Pestre költözésének is. A pozsonyi zálogfiók veszteségeiért a pesti intézet kezességet vállalt ugyan, de az adósságok törlesztésének nem volt reális esélye, ezért 1850 márciusában a pozsonyi fiókot felszámolták.

I.2.4. A pesti zálogház felügyelete az 1848/ 49-es forradalom és szabadságharc alatt

A pesti intézmény a forradalom és szabadságharc alatt is üzemelt, nehéz volt tevékenységének biztonságát megtartani, ugyanis a város 1848 végi kiürítésekor, az elzálogosított értékeket is el akarták szállítani, amit a vezetőség nem engedett meg.

A királyi zálogház a forradalom alatt is állami intézmény maradt. Felügyeletét a független magyar kormány megalakulása után a Belügyminisztérium látta el.

Később az abszolutizmus évei alatt az osztrák uralom megszilárdulásával, a zálogházak forgalmának növekedésével a kamatok mérséklődtek. A fellendülés magával hozta a fizikai korlátok megjelenését is, a pesti zálogházban közel kettőszázézeres tétel, zálogtárgy volt raktáron. Pest város tanácsa 1860. november 26-án rendkívül szigorú feltételek mellett engedélyezte a zálogházi közvetítői magánforgalom¹⁶ megindulását. A közvetítők centruma Pesten volt az akkori Lipót, a mai Váci utcában. Budán három, Pesten hat zálogközvetítő fiók nyílt.

A közvetítői tevékenység azt jelentette, hogy a közvetítő a kamathoz hozzáadta saját hasznát, így nyújtott kölcsönt. A zálogközvetítők azonban gyűjtőket is bevontak, ami további kamatemelést eredményezett. E konstrukció előnye, hogy szolgáltatást olyanok is igénybe vehették, akik a kor közlekedési viszonyai mellett ezt nem tehették volna meg. A gyűjtők a társadalom olyan rétegéhez is

¹⁵ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 13. o.

¹⁶ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 84. o.

eljutottak, akik zálogházba, vagy közvetítőhöz nem mentek volna el. Az általuk elzálogosított tárgyak forgalmi értéke igen alacsony volt ugyan, de forgalom lendületét nem hagyta nyugvó pontra térni.

I.2.5. A dualizmus évei a magyar királyi zálogház felügyeletében

A pesti királyi zálogház állami felügyelete a kiegyezést követően megváltozott. A magyar királyi Helytartótanács irányító- felügyeleti joga megszűnt, ezt a jogkört a magyar királyi Földművelés- Ipar és Kereskedelemügyi Minisztérium vette át.

Az 1899. évi XVII. törvénycikk életbe lépésével a különvált kereskedelemügyi minisztérium lett a felügyeleti jog letéteményese. Az önálló magyar kormány földművelés- ipar és kereskedelemügyi és a későbbi kereskedelemügyi miniszterei által megvalósítandó jogpolitikai cél volt, hogy a forgalom bővülésével, arányos tőkével lássák el a zálogházat, így az évi tiszta nyereséget nem fordították más célra, mint az intézeti alaptőke emelésére.

Ferenc József magyar királlyá koronázásakor 1867-ben a következő intézkedést hozta: elrendelte minden 1 forint erejéig elzálogosított zálogtárgy visszaadását. Ez a lépés némileg visszavetette ugyan a forgalmat, de az intézmény raktárában felgyülemlett zálogtárgyak alacsony értéke miatt, a jogviszony megszüntetése ésszerű döntés volt, hiszen az évek óta fennálló helyhiány mérséklődött. A sikeres üzletmenethez hozzájárult, 1868. évi XXXI. törvénycikk az uzsoratórvények eltörléséről, amely rendelkezett a kamat mérsékléséről a továbbra is konkurenciaként jelenlévő uzsora üldözéséről, továbbá 1867 augusztusában a földművelés- ipar- és kereskedelemügyi miniszter engedélye arról, hogy a „zálogházi kezelés szombaton is folyjon.”¹⁷

1881 májusában kelt a földművelés- ipar- és kereskedelemügyi miniszter azon rendelete, amely a zálogházi közvetítők és gyűjtők tevékenységét szabályozta. A jogszabály a zálogházi közvetítők esetében 10 ezer forintos kauciót állapított meg, míg a gyűjtőknél jóval alacsonyabb 500 forint volt. A rendelkezés pontosan meghatározta a közvetítői kereskedelem módját, a tevékenység folytatásához szükséges okmányokat, az ügylet lebonyolításának feltételeit.

I.2.5.1. A konkurencia szabályozása, az 1881. évi XIV. törvénycikk

A törvény egyértelműen a királyi zálogházak konkurenciájának, vagyis a magánzálogházak működését kívánta szabályozni, tehát hatásköre az állami zálogházakra és hozzá kapcsolódó közvetítői hálózatra nem terjedt ki.

¹⁷ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 16. o.

A törvényjavaslat országgyűlési vitáján megkérdőjelezték a kamat központi megállapításának szükségességét. A kamat meghatározását illetően felvetették a szabadverseny lehetőségét, valamint a magánzálogházak megszüntetését, vidéki állami zálogházi hálózat kiépítését. Ezen utóbbi javaslatot az anyagi források szűkösségére hivatkozva a földművelés- ipar- és kereskedelemügyi miniszter elutasította. A törvény tehát a fentebb említettek szerint a királyi zálogház keretén kívül működő zálogintézetek tevékenységét szabályozta ugyan, de abban mindkét intézményi forma megegyezett, hogy kézizálog kölcsönt nyújtott az ügyfélnek.

A kézizálogra iparszerűen, vagyis üzletszerűen kölcsönt adni csak az első fokú iparhatóság engedélyével lehetett.

A kérelmezőnek szigorú személyi feltételeknek is meg kellett felelnie:

- hatósági bizonyítvánnyal kellett igazolnia, hogy nagykorú, vagy annak minősül,
- csőd vagy gondnokság alatt nem áll,
- nyereségvágyból elkövetett bűntettért vagy vétségért büntetve nem volt,
- nem áll olyan büntetés alatt, mely őt hasonló üzlet folytatásától eltiltja,
- ezen üzletnem folytatásához szükséges, a szakági miniszter és horvát-szlavon-dalmátországi bán által meghatározott biztosítékot letette.¹⁸

A felügyelet a magánzálogházak tekintetében négy lépcsős volt:

- Az iparhatóság a zálogüzletet, és az üzleti könyveket legalább havonta egyszer megvizsgálta. A vizsgálat tényéről és eredményéről az üzleti könyvbe feljegyzést tett, amit a másodfokú iparhatósághoz továbbított.
- E szerv negyedévente a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszternek, illetőleg Horvát-Szlavonországban a horvát-szlavon-dalmátországi bánnak tartozott jelentést tenni.

A jogszabály meghatározta a beszüntetés, vagyis a megszüntetés és a betiltás¹⁹ eseteit.

A betiltás, vagyis a tevékenységtől meghatározott időre való eltiltás, ideiglenes szankció volt minimum egy maximum öt év lehetett. Azon a zálog-üzlet tulajdonosokat büntették így, akik e törvény előírásait többszörös visszaesőként megszegették, vagyis ezt megelőzően már pénzbírság fizetésére kötelezték vagy elzárással sújtották őket.

A megszüntetés egyetlen formáját nevesíti a törvény a beszüntetést.

A törvény hatályba lépésekor már működő zálogházakat sújtották így, ha a 30 napos türelmi idő lejártával nem szerezték meg a tevékenység folytatásához szükséges iparhatósági engedélyt, a hatóság ebben az esetben azonnal megszüntette az intézményt. A megszüntetés, és a tevékenységtől meghatározott időre való eltiltás esetére a törvény úgy rendelkezik, hogy a

¹⁸ 1881. évi XIV. törvény a kézi zálog-kölcsönügyletről 1.§

¹⁹ 1881. évi XIV. törvény a kézi zálog-kölcsönügyletről 22-23.§

zálogház folyó ügyeiben a zálogüzlet tulajdonosa helyett és annak költségére, az iparhatóság kiküldötte járjon el.²⁰

I.2.6. A zálogház működése a monarchia széthullásáig²¹

A királyi zálogház növekvő forgalma a konkurencia erősödése ellenére sem torpant meg. A nyereség növekedéséhez hozzájárult a közvetítők számának növekedése.²² Egy belügyminiszteri és egy kereskedelemügyi miniszteri rendelet²³ szigorította a kézi zálog-kölcsönügyletről szóló törvény 24. § -ban rögzítetteket, zálogüzlet folytatása mellett, másnemű tevékenységet zálogház nem végezhetett. A belügyminiszteri az italmérést a kereskedelemügyi miniszteri rendelet az ékszerkereskedés elkülönítését nevesíti.

1901-ben a kereskedelemügyi miniszter utasításban²⁴ szabályozta a magyar királyi zálogházak szervezetét és belső ügykezelését. A zálogházak hivatalos elnevezése: „A budapesti magyar királyi zálogházak” lett. A zálogházak élén az igazgató állt, helyettesei a két aligazgató volt. Az utasítás 1. §-a szerint a zálogházak felügyelete továbbra is a kereskedelemügyi miniszter hatáskörébe tartozott. A felügyelet, megszűnés, megszüntetés tekintetében ez pontosabb rendelkezést nem tartalmazott.

I.3. A zálogházi tevékenység kossuthi reformja

A századforduló első évtizedének derekán került a kereskedelemügyi tárca élére Kossuth Ferenc.²⁵ Átfogó terveket dolgozott ki a zálogház tevékenységének korszerűsítésére, a kamatok csökkentésére. Újításának alapelve az volt, hogy a zálogházak forgalma igazolta szükségességét, és azt hogy a Mária Terézia által az alapító okiratban foglalt szociális feladatokat emberségesen oldják meg. Vezérgondolata az volt, hogy az állami zálogház elsősorban ne hasznot hajtó üzlet legyen, hanem olyan kereskedelmi szellemben vezetett intézmény, amely olcsó és gyors kölcsöneivel segít,²⁶ az átmenetileg pénzhiánnyal küzdő emberek helyzetén. Ezt a szellemet követi a közvetítői rendszert felváltani szándékozó fiókrendszer kiépítésének kezdeményezése. A miniszter céljai között szerepelt a zálogházi törvény kidolgozása, a kézi zálogüzlet országos méretű átfogó rendezése, állami zálogház-fiókhálózat létrehozása. A nagyszabású koncepcióból az ország, a

²⁰ 1881. évi XIV. törvény a kézi zálog-kölcsönügyletről 26.§

²¹ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története BÁV RT. 1993, 21. o.

²² 1906-ban a közvetítők kaucióját felemelték 4000 koronára, de emellett még 8000 korona forgótőkével is rendelkezniük kellett.

²³ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 21. o.

²⁴ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története BÁV RT. 1993, 23. o.

²⁵ Kossuth Lajos legidősebb fia.

²⁶ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 23. o.

zálogház pénzügyi nehézségei és a nemzetközi politikai feszültségek miatt kevés valósulhatott meg, de az egyik fő célt a fióküzletek megnyitását részben mégis sikerült megvalósítani. Az intézmény ellenőrzését az igazgatóság mellé rendelt 7 tagú számvevőszék végezte, és emellett változatlanul tevékenykedett a kereskedelemügyi minisztérium és a zálogház igazgatósága képviselőiből álló testület. A századelő első évtizedeiben megalakult fiókpénztárak bonyolították a forgalom jelentősebb részét. A háború azonban rányomta bélyegét a zálogházak üzletmenetére a nyereség és a forgalom fokozatosan csökkent, ezért kényszerűségből²⁷ 1918. július 31-vel a terézvárosi fiók kivételével az összes fiókot bezárták.

I.4. Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása, a válság évei

A köztársaság kikiáltása után a királyi magyar zálogházak elnevezés megváltozott, az új név Magyar Népköztársaság Állami Zálogháza lett. A tanácsköztársaság idején az intézmény a Magyar Állami Zálogházak elnevezést kapta és a Szociális Termelés Népbiztossága fennhatósága alá került. A polgári hatalom helyreállása után rossz forgalmi körülmények között²⁸ folytathatta további tevékenységét az állami zálogház. Sorra szűntek meg a magánzálogházak, közvetítők adták vissza engedélyeiket. A zálogház forgalma a húszas években lassú, de biztosnak mondható emelkedést mutatott. 1922-ben az Állami Beraktározási Vállalat beolvadt az állami zálogházba.

1924 nyarán lezárult a magyar királyi zálogházak működésének első nagy periódusa: az önálló, független keretek között való működés. A zálogházak jogfolytonosan beolvadtak a Postatakarékpénztárba annak reményében, hogy ezzel a forrás gondok végleg megoldódnak.

Az egyesülés szükségességét a későbbi évtizedek igazolták és a banki szervezetben való működés során az alapításkor megfogalmazott célkitűzések sokoldalúban valósultak meg.²⁹ A hazai bankrendszer kialakulásával megszűnt az állami zálogházak túlsúlya a kézizálog terén, mivel a pénzügyintézetek is alkalmazták a kézizálog intézményét, mint hitelfedezetet, a biztosítékok egyik formáját.

Egyesítés a Magyar Postatakarékpénztárral

1924-ben egy minisztertanácsi döntés értelmében egyesítették az állami zálogházat, a beraktározási vállalatot, az Árverési Csarnokot a Postatakarékpénztárral. Az egyesítés gondolatát Jeremias Smith a Népszövetség magyarországi főbiztosa vetette fel, arra a tényre alapozva, hogy az állami zálogház forrásait szinte teljes egészében a Postatakarékpénztár hitelei biztosították.

Az egyesítést követően egy önálló zálogüzleti csoport működött a Postatakarékpénztáron

²⁷ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjéi története, BÁV RT. 1993, 27. o.

²⁸ Tomka Béla: Képes banktörténet- Magyar pénzügyintézetek a kezdetektől az államosításig, HVG Kiadói Zrt. 2006, 78. o.

²⁹ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjéi története, BÁV RT. 1993, 30. o.

belül. A magánzálogüzletek ellenőrzését részben a kereskedelemügyi miniszter által felhatalmazott Postatakarékpénztár végezte, majd 1937-től a Kereskedelemügyi Minisztériumon belül megalakított Ellenőrző Bizottság³⁰ vette át. 1925-26-tól a postatakarékpénztári zálogüzletág folyamatos és biztonságos működése érdekében korlátozták a magánzálogházak számát ennek első lépéseként felhagytak az újabb engedélyek kibocsátásával a főváros területére nem adtak ki újabb engedélyt, majd minisztertanácsi rendelet mondta ki, hogy a kézizálogkölcson üzlet folytatására nem adható ki újabb engedély. Ezen intézkedés alól csak a kereskedelemügyi miniszter adhatott felmentést, kizárólag csak fővároson kívüli területre. Az említett intézkedések sora gyakorlatilag állam által biztosított monopolhelyzetet teremtett a Postatakarékpénztár számára.

I.5. A gazdasági válság és a második világháború időszaka

A húszas évek derekán, a gazdasági válság idején gyökeresedett meg a pesti köznyelvben a „zaci” kifejezés, amit a zálogházak szinonimájaként használtak akkor és használnak napjainkban is. A „zaci” szó valószínűleg a német die Tante vagyis nagynéni szó rövidítéséből a Tanti-ból módosult, ezzel is kifejezve az intézmény jellegét, aki/ami ugyan nem minden érdek nélkül, de végső soron segít, az átmeneti pénzhiány leküzdésében. Az 1926. évi XIV. törvénycikkben foglaltak szerint a Magyar Királyi Postatakarékpénztár pénzügyminiszter felügyelete alá tartozott.

A törvény sem az alapítás, sem a megszűnés, megszüntetés eseteit nem tartalmazza. Rögzíti viszont a 3.§ -ban, hogy a Postatakarékpénztár mellé fel kell állítani, egy felügyelő és ellenőrző funkcióval ellátott Bizottságot. A Bizottság szervezetét, összetételét és ügkörét a pénzügyminiszter a kereskedelemügyi miniszterrel közösen rendeletben állapította meg.

1936-ban kezelési szabályzattal egészítette ki a Postatakarékpénztár vezérigazgatója a jogszabályt, ebben a kézizálogkölcsonnyújtást olyan üzletágnak minősítette, ahol a nyereszkesedésre való törekvés nem lehet kizárólagos szempont. 1901 óta altruisztikus működési elv mérsékeltebb megfogalmazásban ugyan, de fontossá vált. A két világháború közötti forgalomnövekedés³¹ eredményeként 1943-ban a Központi Zálogház mellett 24 zálogfiók működött a fővároson kívül pedig 7 fiók. Az 1943-44 évi forgalmat jelentősen befolyásolták a háború körülményei, ekkor megkezdődött értékek mentés céljából való elhelyezése a zálogházakban.

I.6. Nehéz folytatás a második világháború után

³⁰ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 35. o.

³¹ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 40. old

A második világháború után a zálogüzletág szigorú állami felügyelet, kötött gazdálkodás mellett igyekezett újraindítani forgalmát. Több gátló tényező merült fel, így az infláció, a lakosság a megmaradt nemesfém tárgyait inkább vásárcsarnokokban, piacokon értékesítette a létfenntartáshoz szükséges élelmiszer, használati tárgy beszerzése céljából. A háborús veszteségek jelentős mértékben érintették a zálogházakat is, az ország területén átvonuló katonai erők nem kímélték a zálogházakat illetve az általuk őrzött értékeket sem. A Központi Zálogházból 200 ezer zálogtárgyat raboltak el, a miskolci zálogházat 1938-as áron és pengő értékben számítva 109 998 pengőnyi veszteség érte. 1946. augusztus 1-ig - a forint bevezetéséig - a központi zálogház és fiókjai főként pénzváltással, csekk befizetéssel foglalkoztak. Az új fizetőeszköz valódi lendületet adott a zálogüzletág beindításához. 1947-ben már dinamikus növekedés mutatkozott. 1948-ban a Gazdasági Főtanács a bankrendszer átalakítását, tűzte ki célul. A Postatakarékpénztárra vonatkozó intézkedés a Magyar Nemzeti Bankkal való szervezeti kapcsolat létrehozását, valamint az országos takarékhálózat kiépítését tartalmazta. 1948 nyarán a Postatakarékpénztár intézeti kezelésébe átvette a korábban különböző tulajdonosok által működtetett vidéki zálogházakat³² és lezárult önálló működése. A Postatakarékpénztár a magyar királyi zálogházak által teremtett hagyományokat követte, mint állami intézmény képes volt a szociális szempontoknak megfelelni, ugyanakkor gazdaságos, nyereséges tevékenységet folytatni, de a modern kor kihívásaival csak az árverési csarnokokkal és egy tőkeerős pénzintézettel együtt volt képes versenyképes maradni.

³² Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 50. old

II. A XX. század második fele a zálogüzletágban

E fejezetben a XX. század második felében a zálogüzletágban lezajlott államosítás (a bizományi ebben a korszakban vált bizonyos árucikkek egyedüli beszerzési helyévé)³³ és egyéb változások nagyobb stációit kívánom ismertetni egészen a rendszerváltás időszakáig.

II.1. Az Állami Zálogház és Árverési Csarnok Nemzeti Vállalat megalakulása

1948 augusztusában, a pénzügyminiszter javaslatára a Minisztertanács határozatban rendelte el az Állami Zálogház és Árverési Csarnok Nemzeti Vállalat létrehozását, amely jogutódja volt a Postatakarékpénztár zálogház és Árverési Csarnok üzletágának. Az alapító levél 1948. augusztus 31-én kelt. Tartalmazta, hogy a létrejövő intézmény önálló nemzeti vállalat, tehát a Nemzeti vállalatról szóló 1948. évi XXXVII. törvénycikk hatálya alá tartozik. Az alapító okirat szerint a vállalatot határozatlan időre, tehát nem időszakos működésre hozták létre. A törvény 15. §-a ágazat szerint illetékes miniszter hatáskörébe utalta:

- az intézmény felügyeletét,
- felszámolásának elrendelését;
- a vállalat tárgyának vagy tartamának megváltoztatását; tehát a profil megváltoztatását,
- működés határozott időtartamra változtatását,
- az egyesülés kimondását;
- a vállalat feloszlásának, vagyis megszűnésének elrendelését.

A megszűnés eseteit a törvény 24. § (1) bekezdése tartalmazta, a nemzeti vállalat megszűnik az alapítólevélben meghatározott idő elteltével, kivéve, ha az illetékes miniszter a kormány határozata alapján a vállalat működési időtartamát meghosszabbítja, ha az alapítás határozott időre történt; a kormány határozata alapján az illetékes miniszter a vállalat feloszlását, megszüntetését rendelte el. Az alapító levelet teljes egészében áthátolta a szigorúan központosított gazdaságirányítás és tervgazdálkodás szelleme, ezért az 50 ezer forintot meghaladó tranzakciókhoz szükséges volt a pénzügyminiszter jóváhagyása.

A Gazdasági Főtanács 2704/1948. számú határozatában bővítette az intézmény tevékenységi körét³⁴ ingóságok bizományi értékesítésével. A nemzeti vállalat 1950 júliusától a Belkereskedelmi Minisztérium fennhatósága alá került a közvetlen felügyeleti jogot az Ipar és

³³ Szabó Magda: Régimódi történet, Budapest, Európa Könyvkiadó. 2004, 11-13. old

³⁴ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjéi története, BÁV RT. 1993, 55. old

Kultúrcikk Kereskedelmi Igazgatóság, majd 1958-tól az Áruházi Kereskedelmi Igazgatóság 1966-tól a Kultúrcikk Igazgatóság gyakorolta. Felügyeleti jogkörükben ezen igazgatóságok csak kereskedelmi szempontok szerint jártak el, éves beszámolóikban egy-két sort szántak e területre, szükséges rosszként tekintettek rá. A Pénzügyminisztérium álláspontja az volt, hogy a zálogházi tevékenység a tervezett életszínvonal emelkedés következtében visszafordíthatatlanul csökkenni fog, ezért fokozatosan sorvasztották el a zálogfiók hálózatot, és adtak új nevet az intézménynek: Bizományi Áruház Vállalat.

II.2. A bizományi üzletág egyoldalú favorizálása

A nemzeti vállalattá alakulást követően a favorizált üzletág az ötvenes évtized első éveitől, a bizományi árusítás lett, ezért indokolt volt a fentiekben foglaltak szerint a névváltoztatás.

A döntés hátterében részben a még nem államosított magánkézben lévő hasznáلتcikk kereskedelem felszámolása állt. A zálogüzletág tevékenységére tényleges lakossági igény volt, tehát nem igazolódott be az a politikai kíváncsalom, hogy az életkörülmények pozitív irányú változása majd megsemmisítő csapást mér az ágazatra, mint ahogy az sem nyert bizonyítást, hogy a lakosság életszínvonalának csökkenése egyértelműen a forgalom növekedését eredményezte volna.

A forgalom valós adatait nehéz volt már akkoriban is összehasonlítani, mert az eltérő mértékű infláció és az állam által szabályozott mesterséges piaci viszonyok nem minden esetben, vagy csak töredékesen tükrözték a valódi gazdasági folyamatokat.

II.3. A fellendülés évtizedei

A gazdaságirányítás a hatvanas évek közepén felismerte, hogy új irányra van szükség. Előtérbe került a gazdálkodás hatékonysága, az állami vállalatok jövedelmezőségének kérdése, a lakosság életszínvonalának emelése.

Az új szemlélet kedvezően érintette a Bizományi Áruház Vállalatot, amely ennek következtében nagyobb mozgásteret kapott. A vállalat profilja letisztult és jobbra megszűntek a zálogtevékenységgel³⁵ kapcsolatos korábbi fenntartások. A Belkereskedelmi Minisztérium 1970-es állásfoglalása egységesítette a zálogtevékenység megítélését. Az állásfoglalás egyértelművé tette, hogy a zálogtevékenységre szükség van, és szociális szempontokat is figyelembe kell venni. Ezen célok eléréséhez szükség van: a zálogfiók hálózat korszerűsítésére, és az üzletág hosszabb

³⁵ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 40. o.

távú működési koncepcióját ki kell dolgozni és biztosítani kell hozzá a megfelelő anyagi források biztosítását. A sikeres fejlődésnek továbbra is gátat szabott a Magyar Nemzeti Bank által nyújtott kölcsönállomány felső határa.

A finanszírozás gondjának orvoslása céljából a Bizományi Áruház Vállalat, tárgyalásokat kezdett az Országos Takarékpénztárral, a zálogüzletág közös vállalkozásként való³⁶ működtetéséről, és ezzel a hitelezés problémájának megoldásáról. A tárgyalások az Országos Takarékpénztár hozzáállása miatt nem zárultak eredménnyel.

II.4. A Bizományi Kereskedőház és Záloghitel Rt. létrejötte

A politikai és gazdasági rendszerváltással Bizományi Áruház Vállalat működése is átalakult. A cég a megváltozott gazdasági viszonyokhoz alkalmazkodva, 1991. október 1-től zártkörű részvénytársasági formában működött tovább. A részvénytársaság alapszabálya megőrizte a hagyományos üzleti profilt, a bizományi és zálogüzletágot, de ezek mellé új tevékenységként szakosított pénzügyi, a nagy- és külkereskedelmi profilt társított. Az új gazdasági és politikai rendszerben az altruisztikus³⁷ célok mellőzötté váltak, így 1992. július 1-től a bizományi és a zálogüzletágban is nyereségérdekeltté vált a működés, a négy emberöltőn át szinte töretlenül érvényesülő alapgondolat, és cél a szegények megsegítése, már nem érvényesült.

³⁶ Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993, 65. o.

³⁷ http://www.kislexikon.hu/altruizmus_a.html (2011.08.13)

III. A zálogház, mint pénzügyi vállalkozás a Hptv. tükrében

Zálogházakra, zálogházi tevékenységre és annak minden szegmensére és csak ezen intézményi tevékenység szabályozásával foglalkozó hatályos, egyedi jogszabály nincs a magyar jogban. A zálogintézmény fogalma sincs definiálva dacára annak, hogy a pénzpiac egy kisebb, de annál fontosabb részét képezi és szerepe a világgazdasági folyamatok eredményeként egyre hangsúlyosabbá válhat.

Kutatásom fontos részét képezte volna a zálogházak számának növekedése illetve esetleges csökkenése megyei, regionális összehasonlítása a rendszerváltás előtt, és azt követően, az 1993-as, a 2007-es és a 2008-2010-es pénzügyi évekre koncentrálva, de ilyen nyilvántartást a Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban: KSH) nem vezet. A zálogházi és záloghitel közvetítői tevékenységet, az egyéb hitelnyújtás a 64.92- és TEÁOR számon - gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere és a tevékenységek tartalmi meghatározása³⁸ - tartja nyilván a KSH.

Fontos kiemelni, hogy egy zálogház - ha cégnevében zálogház is - nem törvényszerű, hogy az egyéb hitelnyújtás kategóriában tartják nyilván. Általában a legnagyobb árbevételhez hozó tevékenységi kör alapján határozza meg maga az intézmény, hogy melyik szolgáltatási formában kívánja, hogy „főszámon tartsák”. A zálogház által folytatott egyéb tevékenység is rögzített, de a főszám szerint sorolják be. Így lehet, hogy a 47. 79 -es számon nyilván tartott pénzügyi tevékenység, vagy más ékszer-, arany-, ezüst-, mű-, műtárgy- kereskedelem alapján sorolják más főszám alá.

A KSH álláspontja szerint: cégnév, tevékenységi kör szerint lebontva, bevétel, székhely alapján, az intézményeket a fenti szempontok szerint szortírozva sem kaphatnánk megbízható, a valóságnak megfelelő, korrekt képet.

1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény (Hpt.) kétféle pénzügyi intézményt különböztet meg: a hitelintézetet és a pénzügyi vállalkozást.

A Hpt.6. §- a határozza meg, hogy mely pénzügyi intézmény tekinthető pénzügyi vállalkozásnak. A jelenleg működő pénzügyi vállalkozások³⁹ hitel és pénzkölcsön-nyújtással⁴⁰ ezen belül pedig faktorálással és zálogházi tevékenységgel, valamint pénzügyi lízinggel

³⁸http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,109886&_dad=portal&_schema=PORTAL&szo=TE%C1OR+fogalma&x=0&y=0 (2010.10.20.)

³⁹ Lentner Csaba: Pénzpiacok szabályozása Magyarországon, Akadémiai Kiadó, Budapest. 2006, 109. o.

⁴⁰ A hitel és a kölcsön fogalmának elhatárolása: 1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről (továbbiakban Ptk.) 522-523.§-ban található, lényegre törően az alábbi szerint fogalmazhatjuk meg: a hitel lehetőséget jelent a pénzhez jutáshoz, a kölcsön a felvett pénzeszeget jelenti.

foglalkoznak.

A pénzügyi vállalkozásoknak három fajtája van:

1. Pénzügyi holding társaság

A pénzügyi holdig önmagában tevékenységet nem végez, csak tulajdonol olyan hitelintézeteket és pénzügyi vállalkozásokat, amelyek pénzügyi szolgáltatási, kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységet végeznek. A tőkekövetelmény velük szemben kettőmilliárd forint.

2. Pénzforgalmi elszámolóház

Az elszámolásforgalmi tevékenységet főtevékenységként végzi, minden egyéb tevékenysége a főtevékenységet egészíti ki és a főtevékenység ellátását hátrányosan nem befolyásolja. Ötszázmillió forint jegyzett tőke és befizetett tőkével, névre szóló részvényekkel rendelkező részvénytársaságként alapítható. Pénzforgalmi elszámolóházban tulajdoni részesedést kizárólag hitelintézet, pénzforgalmi elszámolóház, a Magyar Nemzeti Bank, a tőkepiacokról szóló törvényben meghatározott elszámolóházi tevékenységet végző szervezet szerezhethet.

3. Egyéb pénzügyi vállalkozások

Alapítványi formában működő pénzügyi vállalkozás

Kizárólagosan két pénzügyi szolgáltatási tevékenységet végezhet: kezességet és garanciavállalást, illetve „b” típusú ügynöki tevékenységet, amely utóbb kibővült.

Egy vagy több pénzügyi szolgáltatást végző pénzügyi vállalkozás.

A pénzügyi vállalkozás olyan pénzügyi intézmény, amely nem kaphat engedélyt a pénzügyi szolgáltatások teljes körének folytatására. Pénzügyi vállalkozás nem gyűjthet betétet, nem jogosult pénzforgalmi szolgáltatások nyújtására, készpénz-helyettesítő fizetési eszköz kibocsátására kivéve: ha a hitel és pénzkölcsön-nyújtási tevékenységhez kapcsolódóan bocsát ki, készpénz-helyettesítő fizetési eszközt valamint nem végezhet pénzváltási tevékenységet sem. Részvénytársaságokként, szövetkezetként, vagy fióktelepként működhet és legalább ötvenmillió forint jegyzett tőkével alapítható.

A zálogházi tevékenységet hitel és pénzkölcsön nyújtásnak, azaz a (Hpt. 3.§ (1) bekezdés) alapján pénzügyi szolgáltatásnak minősül.

Ezt megerősítendő még a Hpt-t módosító 2005. évi CLXXXVIII. törvény előtt született meg: EBH2003. 910. A Legfelsőbb Bíróság rámutatott arra, hogy ugyan nem minősül pénzkölcsön nyújtásának a külön törvény alapján folytatott zálogházi tevékenység keretében nyújtott zálogkölcsön, de ez a törvény sem akkor, és azóta sem született meg. Ez a rendelkezés nem érinti a Felügyelet engedélyezési jogkörét, tehát a tevékenység engedélyköteles.

A jogalkotó úgy küszöbölte ki a joghézagot - és így kívánta a jövőben esetlegesen felmerülő további hasonló vitás jogkérdéseket megoldani - hogy a Hpt. 2. számú mellékletének 10.4. f.)

pontját, vagyis a külön törvényre vonatkozó részt deregulálta, és kiegészítette a Hpt. 2. számú mellékletének 10.2. e.) pontjával, így a továbbiakban a zálogkölcson nyújtását, pénzkölcsonnyújtás fogalma alá tartozónak tekintve.

Hitelnyújtásnak minősül a hitelező és az adós között írásban létesített hitelszerződés alapján meghatározott hitelkeret rendelkezésre tartása az adós részére, jutalék ellenében és a hitelező kötelezettségvállalása meghatározott szerződési feltételek megléte esetén a kölcsönszerződés megkötésére, vagy egyéb hitelművelet végzésére. (Hpt. 2. számú mellékletének 10. 1. pont)

A pénzkölcsonnyújtás fogalmát a törvény a taxatív felsorolással határozza meg, a zálogkölcson nyújtása ezen a definíció része (Hpt. 2. számú mellékletének 10.2. e.) pont).

III.1. Zálogház alapítása

A pénzügyi vállalkozás a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének (továbbiakban Felügyelet) folyamatos ellenőrzése alatt áll. A Felügyelet engedélye szükséges⁴¹ pénzügyi vállalkozás:

1. alapításához,
2. tevékenységi körének módosításához,
3. átalakulásához, egyesüléséhez, szétválásához,
4. vezető állású személyek megválasztásához,
5. pénzügyi vállalkozásban befolyásoló részesedés szerzéséhez.

Pénzügyi vállalkozás alapításakor az engedélyezési eljárás egylépcsős. A (Hpt. 9.§ (4) bekezdése.

A Felügyelet engedélyére van szükség pénzügyi vállalkozás alapításához (Hpt.15. § (1) bekezdésének a) pontja, a (3) bekezdés szerint, a pénzügyi vállalkozás alapítására adott engedély a tevékenységi kör megállapításához, és a tevékenység megkezdéséhez szükséges engedélyt is tartalmazza.

A felügyeleti hatóság a piacra lépéshez és a prudens működéshez szükséges feltételek fennállását egy eljárásban vizsgálja.

Nem adható ki az alapítási és működési engedély olyan társaságok részére, amelyet a felügyeleti engedélyezési eljárás lefolytatását megelőzően már bejegyezték a cégjegyzékbe, vagy az erre vonatkozó bejegyzési kérelmet az illetékes cégbíróságra benyújtották.

⁴¹ Lentner Csaba: Pénzpiacok szabályozása Magyarországon, Akadémiai Kiadó, Budapest. 2006, 109. o.

A pénzügyi vállalkozások megalapításának és működésének engedélyezésére irányuló eljárásban több dokumentum benyújtására is szükség van ezek a következők:

1. Kérelem a társaság pénzügyi vállalkozásként történő megalapításának és működésének engedélyezése iránt, megjelölve, hogy a társaság milyen a Hpt. hatálya alá tartozó pénzügyi, kiegészítő pénzügyi szolgáltatás végzésére kéri az engedélyt. A pénzügyi vállalkozás üzletszerűen a pénzügyi szolgáltatásokon kívül a Hpt. "profiltisztasági követelményeket" meghatározó 4. § (3) bekezdése alapján kizárólag az ott tételesen felsorolt tevékenységeket folytathatja. (Hpt. 17. § (1) bekezdés) a kizárólagosság elvének megfelelően.
2. Alapító okirat (alapszabály), az alapítandó pénzügyi vállalkozásról (Hpt. 17. § (1) bekezdés a) pontja). A Hpt. 8. § (1) bekezdése szerint pénzügyi vállalkozás részvénytársaságként, szövetkezetként, alapítványként vagy fióktelepként működhet. a Hpt. 42. §-a alapján részvénytársasági formában működő pénzügyi vállalkozás részvényei – a szavazati jogot nem biztosító elsőbbségi részvények kivételével – kizárólag névre szóló részvények lehetnek, ha a társaság az alapító okiratában (alapszabályában) részvényeinek dematerializált formában történő előállításáról döntött, e részvényeket nyomdai formában előállíttatni utóbb már nincs lehetősége (a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény - Tpt. – 6. § (5) bekezdés.)⁴²
3. A tervezett működési terület meghatározását tartalmazó iratot.
4. A jegyzett tőke teljes összegének – amelynek legkisebb összege /kivéve a pénzügyi holding társaság/ a Hpt. 9. § (4) bekezdése szerint ötvenmillió forint az alapítók által történő tényleges befizetésére és rendelkezésére állására vonatkozó eredeti igazolás (Hpt. 17. § (1) bekezdésének c) pontja) A Hpt. 10. § (1) bekezdése alapján a jegyzett tőkét készpénzben kell befizetni. A hitelintézet nem vehet részt az alapításban, az alapítónak nem tulajdona, illetve amely az alapítóban nem rendelkezik tulajdonnal. A jegyzett tőke felhasználására az alapítási engedélyezési eljárás ideje alatt nincs lehetőség.
5. A pénzügyi vállalkozás szervezeti felépítésének, az irányítási, döntési és ellenőrzési rendjére vonatkozó, illetőleg a szervezeti és működési szabályzatra vonatkozó tervezet bemutatása. Az SzMSz-ben a társaság szervezeti felépítésének, az irányítás, döntés és ellenőrzés rendjének, valamint a helyettesítés, működés szabályainak a bemutatása szükséges. (Hpt. 17. § (1) bekezdésének d) pontja).
6. Pénzügyi vállalkozás esetében annak igazolását, hogy a vállalkozás rendelkezik a pénzügyi szolgáltatás nyújtásához szükséges személyi és tárgyi feltételekkel, valamint a 18. § (2) bekezdés d)-f), h) és k)-l) pontjában foglaltakat. (Hpt. 17. § (1) bekezdésének f) pontja).

⁴² http://www.pszaf.hu/data/cms547645/puvall_alapits_muk_eng20110808.pdf (2011.10.20.)

III.1.1. A személyi feltételek meglétének igazolása⁴³

A pénzügyi intézmények biztonságos működését biztosítja az, ha kompetens felelős és megfelelő szakmai képzettséggel és tapasztalattal rendelkező vezetők irányítják.

Vezető állású személynek, csak olyan természetes személy választható, nevezhető ki, akiről okkal feltételezhető, hogy alkalmas a pénzügyi intézmény független, megbízható, körültekintő irányítására és ellenőrzésére, tevékenysége az intézmény hasznára válik, és egyéb vállalt funkciói sem akadályozzák feladatai ellátásában. Szükséges tehát, hogy az intézmény vezetői a megválasztásuk, kinevezésük előtt egyfajta mérlegre kerüljenek a felügyeleti hatóság által, ne akkor, amikor az intézményben esetleg válsághelyzet, vagy probléma merül fel.

Az igazgatóság és a felügyelő bizottság elnökének a Hpt. 44. § (4) és (6) bekezdéseiben meghatározott kizáró okokra vonatkozó nyilatkozata és hatósági erkölcsi bizonyítványa⁴⁴ is szükséges.

Az ügyvezetőnek:

- a Hpt. 44. § (4) és (6) bekezdéseire vonatkozó nyilatkozata,
- hatósági erkölcsi bizonyítványa (eredeti - állampolgárság, ennek hiányában tartózkodási hely szerinti ország hatósága által kiállított – 3 hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítvány vagy annak hiteles másolata;
- felsőfokú iskolai végzettségének igazolása közjegyző által hitelesített diplomamásolattal;
- pénzügyi intézménynél, a Magyar Nemzeti Banknál, a Felügyeletnél vagy az államigazgatásban szerzett legalább hároméves szakmai gyakorlat vagy más gazdasági területen szerzett legalább hároméves vezetői tapasztalat igazolása önéletrajzzal, vagy munkáltatói igazolással. (Hpt. 44. § (1)-(4) és (6) bekezdés és a 68. § (4) bekezdése)
- A könyvvizsgálóval kötött megbízási szerződés, és könyvvizsgáló nyilatkozata arról, hogy nem esik a Hpt-ben meghatározott kizáró okok alá. (Hpt. 133. §-a)

A könyvvizsgálónak a Magyar Könyvvizsgálói Kamara által vezetett nyilvántartásban, a pénzügyi intézményi könyvvizsgálók névjegyzékébe határozattal nyilvántartásba vett személyként kell szerepelnie.

Az alkalmazni kívánt belső ellenőrrel megkötött munka- vagy megbízási szerződés, továbbá a belső ellenőr alkalmazási feltételeinek igazolására szolgáló egyéb dokumentumok (Hpt. 67. §-a az alkalmazási feltételek esetében a Hpt. 67. § (9) bekezdése) Személyi állomány bemutatása.

⁴³ http://www.pszaf.hu/data/cms547645/puval_alapits_muk_eng20110808.pdf (2011.10.20.)

⁴⁴ Hpt. 44. § (1)-(4) és (6) bekezdés szerint az eredeti - állampolgárság, ennek hiányában tartózkodási hely szerinti ország hatósága által kiállított - 3 hónapnál nem régebbi keltű erkölcsi bizonyítvány vagy annak hiteles másolata.

III.1.2. A tárgyi feltételek meglétének igazolása

A vállalkozás megfelelő színvonalú működéséhez, a megfelelő tőkével való ellátottság nem elégséges. Az idegen források biztonságos kezeléséhez, biztonsági és informatikai követelményeknek is meg kell felelni.

- Így elengedhetetlen a működéshez szükséges személyi, tárgyi, technikai feltételek leírása, a számítógépes irodatechnikai felszereltség bemutatását (Hpt. 13. § (1) bekezdésének c) és d.) pontja)
- Korlátozásmentes birtoklási jog igazolása a székhelyen, telephelyen (tulajdoni lappal, bérleti/albérleti szerződéssel, stb.) (Hpt. 13. § (1) bekezdés d) pontja és (2) bekezdése)
- Vagyonbiztosítási kötvény, vagy ajánlat, amely a székhelyre, és az esetleges telephelyekre egyaránt kiterjed (Hpt. 13. § (1) bekezdés e) pontja). Kizárólag olyan vagyonbiztosítási szerződés fogadható el, melynek biztosítottja a pénzügyi vállalkozás.
- Igazolás arról, hogy az alapítás alatt lévő intézmény számviteli nyilvántartási rendje a jogszabálynak megfelelő, valamint, hogy rendelkezik a prudens működésnek megfelelő belső szabályzatokkal a Számviteli törvényben foglaltak szerint.
- A számviteli politika és annak kötelező mellékletei, a számlatükör és számlarend, az eszközök és források leltárkészítési és leltározási szabályzata, az eszközök és források értékelési szabályzata, az önköltségszámítás rendjére vonatkozó belső szabályzat, a pénzkezelési szabályzat benyújtása szükséges.

Elkészítendő és benyújtandó további szabályzatok:

- ügyfél- illetve partnerminősítési szabályzat,
- fedezetértékelési szabályzat,
- ügyletminősítési és értékelési szabályzat,
- értékvesztési és céltartalék-képzési szabályzat,
- szigorú számadás alá vont bizonylatok,
- nyomtatványok kezeléséről, nyilvántartásuk és elszámolástatásuk rendjéről és azok ellenőrzéséről.
- Határidős, opciós és swap ügyletek elszámolására, nyilvántartására, a fedezeti ügyletek meghatározására és elkülönített kezelésére vonatkozó szabályzat (a szabályzatot csak az előtt szükséges elkészíteni mielőtt a Társaság ilyen ügyletet köt)

A Hpt. 77. § (1) bekezdése alapján még el kell készíteni a kockázatvállalási szabályzatot.

7. Üzletszabályzat és általános szerződési feltételek. Ha a pénzügyi vállalkozás több tevékenységet kíván folytatni, úgy e dokumentumok tevékenységenként történő elkészítése szükséges. Az Üzletszabályzathoz és az Általános szerződési feltételekhez csatolni kell az alkalmazni kívánt mintaszerződéseket és biztosítéki szerződések mintáját is.
8. Az Üzletszabályzat és az általános szerződési feltételek elkészítésénél, azok tartalmi elemeinek kidolgozásánál figyelembe kell venni a Hpt. által előírt és kötelezően alkalmazandó szabályokra, valamint az egyéb hatályos jogszabályokra is. (Hpt. 207-211§-ai, az 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről, a fogyasztóvédelmi rendelkezések, különös tekintettel az ügyfelek számára hátrányos, egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötések tekintetében.(Hpt. 18. § (2) bekezdés e.) pontja

Középtávú – hároméves – üzleti terv, számokkal bemutatva a mérleget, az eredményt, továbbá annak leírását, hogyan tervezi a tevékenységét a pénzügyi vállalkozás. Az üzleti terv elkészítésénél figyelembe kell venni a Felügyelet 4/2005 számú módszertani útmutatóját.⁴⁵

Nyilatkozat arról, hogy a jogszabályban meghatározott, illetőleg jogszabályon alapuló adatszolgáltatások teljesítésére képes, valamint az adatszolgáltatáshoz felhasznált számítógépes programok tesztfuttatási eredményei megfelelőek.⁴⁶

9. Az informatikai rendszerrel kapcsolatos szabályzatok kidolgozásánál, illetve a rendszer felállításánál figyelembe kell venni a Hpt. 13/B § -ban írtakat is.)

A tevékenység kezdő időpontjának megjelölése. (A pénzügyi vállalkozás tevékenységét csak a Felügyelet alapítási és működési engedélyének birtokában, a cégbírószági bejegyzést követően kezdheti meg.)⁴⁷

10. A Felügyelet által elismert központi hitelinformációs rendszerhez történő csatlakozásról szóló nyilatkozat (a címzetthez, a Bankközi Informatikai Szolgáltató Rt.-hez igazoltan érkeztetett szándéknyilatkozat.)⁴⁸

11. A működési kockázatok csökkentését szolgáló Információs és ellenőrzési rendszer bemutatása, valamint a rendkívüli helyzetek kezelésére vonatkozó terv.

A pénzügyi intézménynek ki kell alakítania a pénzügyi, kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységének ellátásához használt informatikai rendszer biztonságával kapcsolatos szabályozási rendszerét és gondoskodnia kell az informatikai rendszer kockázatokkal arányos védelméről. A szabályozási rendszerben ki kell térni az információtechnológiával szemben támasztott

⁴⁵Hpt. 17. § (1) bekezdés f) pontja, Hpt. 18. § (2) bekezdés d.) pont

⁴⁶Hpt. 17. § (1) bekezdés f) pontja, Hpt. 18. § (2) bekezdés h.) pont

⁴⁷Hpt. 17. § (1) bekezdés f) pontja, Hpt. 18. § (2) bekezdés f.) pont

⁴⁸Hpt. 17. § (1) bekezdés f) pontja, Hpt. 18. § (2) bekezdés l.) pont

követelményekre, a használatából adódó biztonsági kockázatok felmérésére és kezelésére a tervezés, a beszerzés, az üzemeltetés és az ellenőrzés területén.⁴⁹

12. A belső ellenőrzés szervezetét, hatáskörét, feladatait, a belső ellenőrrel szemben támasztott szakmai követelményeket és eljárási szabályokat tartalmazó szabályzat.⁵⁰

13. A Felügyelet által kiadott mintaszabályzatnak megfelelő belső szabályzat.⁵¹ Amennyiben az alapítók között olyan személy szerepel, aki (amely) az alapítás alatt lévő pénzügyi intézményben minősített befolyást kíván szerezni, (10%-os mértékű, vagy azt meghaladó mértékű tulajdoni részesedés) úgy a fent felsorolt dokumentumokon kívül az engedély iránti kérelemhez mellékelni kell:

- A kérelmező meghatározott azonosító adatait,⁵²
- a minősített befolyás megszerzéséhez szükséges pénzügyi forrás törvényes eredetének igazolását.

A pénzügyi forrás törvényességét azért kell igazolni, mert így kizárható hogy a tőke esetleges emelése hitelintézet által folyósított hitelből, vagy ellenőrizetlen pénzügyi manőverekből kerüljön előteremtésre. Ennek igazolására a Felügyelet elsősorban a társaság éves beszámolójának eredmény, illetve eredménytartalék sorain feltüntetett összegeket veszi figyelembe. A Felügyelet gyakorlata szerint a tulajdonszerzéshez szükséges pénzügyi források törvényes eredetének igazolása körében a pénzügyi források kérelmező általi folyamatos rendelkezésre állását is igazolni szükséges a pénzügyi források keletkezésétől a tulajdonszerzésig terjedő időtartam alatt. A harminc napnál nem régebbi okirati igazolást arról, hogy személyes joga szerinti hatáskörrel rendelkező adóhatósággal, vámhatósággal, társadalombiztosítási szervvel szemben nincs tartozása.⁵³

- Igazolás szükséges arról is, hogy a kérelmezőnek nincs helyi adó tartozása. (Hpt. 17. § (2) bekezdés c) pont) annak igazolását, hogy egyéb tulajdonosi érdekeltsége és tevékenysége nem veszélyezteti a pénzügyi intézmény működését⁵⁴
- A kérelmezőnek a kérelem benyújtásakor hatályos létesítő okiratát, harminc napnál nem régebbi okirati igazolást arról, hogy a személyes joga szerinti bejegyzése (nyilvántartásba vétele) megtörtént, nem áll csőd-, felszámolási vagy végelszámolási eljárás alatt, valamint vezető állású személyével szemben nem állnak fenn a Hpt. 44. § (4) és (6) bekezdéseiben meghatározott kizáró okok. (Hpt. 17. § (2) bekezdés f) pont)

Arra vonatkozóan, hogy a kérelmező nem áll csőd-, felszámolási vagy végelszámolási eljárás alatt elegendő nyilatkoznia. A tulajdonosi szerkezetének részletes leírását, valamint ha a kérelmezőre az

⁴⁹Hpt. 13. § (1) bekezdés f) pontja, Hpt.13/B. §

⁵⁰Hpt. 66. § (1) bekezdés d) pont

⁵¹ 2007. évi CXXXVI. törvény A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról 33.§

⁵² Hpt. 17. § (2) bekezdés a) pont

⁵³ Hpt. 17. § (2) bekezdés b) pont

⁵⁴ Hpt. 17. § (2) bekezdés d) pont

összevont alapú felügyelet kiterjed, e körülményeknek a részletes leírását, továbbá az összevont alapú felügyelet alá tartozó hitelintézet, befektetési vállalkozás előző évre vonatkozó konszolidált éves beszámolóját, ha konszolidált beszámoló készítésére kötelezett⁵⁵ nyilatkozatot kell tennie arról, hogy milyen függő és jövőbeni kötelezettségei vannak.⁵⁶ A kérelmező teljes bizonyító erejű magánokiratban foglalt nyilatkozatát arra vonatkozóan, hogy hozzájárul az engedély iránti kérelemhez mellékelt iratban foglaltak valóságának a Felügyelet által megkeresett szervek útján történő ellenőrzéséhez.⁵⁷

Ha az alapítók között minősített befolyást szerezni kívánó külföldi székhelyű pénzügyi intézmény, biztosítóintézet vagy befektetési társaság van, az (1)-(2) bekezdésben foglaltakon kívül az engedély iránti kérelemhez be kell nyújtani a székhely szerinti ország illetékes felügyeleti hatóságának igazolását, illetőleg nyilatkozatát arról, hogy a vállalkozás a prudens tevékenység végzésére vonatkozó szabályokat betartva működik.⁵⁸

További engedélyezési feltételként nyilatkozatot kell adni arról, hogy a pénzügyi intézmény irányítása a Magyarországon létesítendő főirodában történik.⁵⁹

Nyilatkozat arról, hogy a kérelmező az engedély kiadása érdekében szükséges minden lényeges tényt és adatot közölt a Felügyelettel. Ha az alapítandó pénzügyi vállalkozásban természetes személy minősített befolyást kíván szerezni, akkor részéről:

- A kérelmező meghatározott azonosító adatait,⁶⁰
- a minősített befolyás megszerzéséhez szükséges pénzügyi forrás törvényes eredetének igazolását, így főként az előző évekre vonatkozóan kiadott személyi jövedelemadó igazolásokat, adásvételi szerződéseket, öröklés tényét igazoló okiratot, osztalék kifizetés tényét igazoló okiratot stb.⁶¹

A Felügyelet gyakorlata szerint a tulajdonszerzéshez szükséges pénzügyi források törvényes eredetének igazolása körében a pénzügyi források kérelmező általi folyamatos rendelkezésre állását is igazolni szükséges a pénzügyi források keletkezésétől a tulajdonszerzésig terjedő időtartam alatt.

- Okirati igazolást arról, ami harminc napnál nem régebbi, hogy személyes joga szerinti hatáskörrel rendelkező adóhatósággal, vámhatósággal, társadalombiztosítási szervvel szemben nincs tartozása,⁶² annak igazolását, hogy egyéb tulajdonosi érdekeltsége és tevékenysége nem veszélyezteti a pénzügyi intézmény működését,⁶³ természetes személy

⁵⁵ Hpt. 17. § (2) bekezdés g) pont

⁵⁶ Hpt. 17. § (2) bekezdés h) pont

⁵⁷ Hpt. 17. § (2) bekezdés i) pont

⁵⁸ Hpt. 17. § (3) bekezdés

⁵⁹ Hpt. 17. § (4) bekezdés

⁶⁰ Hpt. 17. § (2) bekezdés a) pont

⁶¹ Hpt. 17. § (2) bekezdés b) pont

⁶² Hpt. 17. § (2) bekezdés c) pont

⁶³ Hpt. 17. § (2) bekezdés d) pont

esetén harminc napnál nem régebbi hatósági erkölcsi bizonyítványt, vagy a kérelmező személyes joga szerinti ennek megfelelő okiratot,

- a kérelmező teljes bizonyító erejű magánokiratban foglalt nyilatkozatát arra vonatkozóan, hogy hozzájárul az engedély iránti kérelemhez mellékelte iratban foglaltak valóságának a Felügyelet által megkeresett szervek útján történő ellenőrzéséhez.⁶⁴
- Nyilatkozat arról, hogy a kérelmező az engedély kiadása érdekében szükséges minden lényeges tényt és adatot közölt a Felügylettel.
- Az igazgatási szolgáltatási díj befizetésének megtörténtének igazolása a Felügyelet számlaszámára.
- Külföldi székhelyű kérelmező esetében nyilatkozat a kérelmező kézbesítési megbízottjáról, aki csak Magyarországon bejegyzett ügyvéd, illetve ügyvédi iroda lehet.⁶⁵

A külföldi székhelyű alapító vállalkozásnak, amely a székhely szerinti ország joga alapján pénzügyi intézménynek minősül, további információk benyújtása szükséges. Fontos ez az információszolgáltatás, mert adott vállalkozás pénzügyi problémái, csődje jelentős kihatással van a külföldön alapított leány-vállalkozásra is. A pénzügyi vállalkozás alapítás engedélyezésének díja százezer forint. Jogi képviselő esetén: a meghatalmazást is be kell nyújtani.

III.2. A zálogházak Felügyelet által való ellenőrzése

A Felügyelet jogosult a helyszínen illetve a helyszínen kívül ellenőrizni a törvényben és a külön jogszabályban meghatározott pénzügyi intézmények alapítására, tevékenységének engedélyezésére, működésére és a fogyasztóvédelemre, a tulajdonosi jog eredményes, megbízható és a nemkívánatos befolyástól mentes gyakorlására vonatkozó szabályok, és határozatok betartását.⁶⁶

A Felügyelet ellenőrzési tevékenységének két fajtája van: a helyszíni és a nem helyszínen végzett ellenőrzés.⁶⁷

1. A helyszíni ellenőrzés azt jelenti, amikor a Felügyelet ellenőrei, vagy a Felügyelet által megbízott külső könyvvizsgálók a helyszínen megvizsgálják a hitelintézet működését. A Felügyelet évente kétszer átfogó ellenőrzést végez.⁶⁸ A vizsgálat során valamennyi jogszabályi előírás betartását és valamennyi kockázati függőséget meg kell vizsgálni. A Felügyelet által végzett átfogó ellenőrzést részletes vizsgálati program alapján végzi, amely alapvetően a CAMEL minősítési rendszerre épül: tőke-, eszközminőség, menedzsment,

⁶⁴Hpt. 17. § (2) bekezdés i.) pont

⁶⁵Hpt. 17. § (1) bekezdés e.) pont

⁶⁶Erdős Éva- Fekete Zoltán- Molnár Valéria: Pénzügyi jog, Virtuóz Kiadó, Budapest. 2006. 67. o.

⁶⁷Hpt. 145/A. §

⁶⁸Lentner Csaba: Pénzpiacok szabályozása Magyarországon, Akadémiai Kiadó, Budapest. 2006, 278. o.

jövedelmezőség, likviditás, de ezen kívül még egyéb kockázati tényezőket is figyelembe vesz pl.: belső ellenőrzés, kockázatkezelés, fogyasztóvédelem.⁶⁹ A helyszíni ellenőrzések időtartama 3-5 hét, és minden ellenőrzésről részletes jelentés készül. A jelentés alapján dönt a Felügyelet arról, hogy kötelezi-e a hitelintézetet valamilyen intézkedés meghozatalára, vagy sem.

A helyszíni ellenőrzés fajtái a téma- és célvizsgálatok.

- Témavizsgálatok esetében egy adott kérdést vizsgál meg a Felügyelet egyidőben több intézményben és a vizsgálati eredményből az adott szektor egészét érintően is von le következtetéseket.
- A célvizsgálatok esetében meghatározott hitelintézetben egy adott kérdés vizsgálatára kerül sor, és ennek eredményeként hoz konzekvens intézkedéseket. A helyszíni ellenőrzés során az ellenőrzés alá vont pénzügyi vállalkozás köteles minden adatot, tényt a Felügyelet elé tárni, ellenőrzési munkájában segíteni és a szükséges dokumentumokhoz, információkhoz való hozzáférést biztosítani. Ezen kötelezettsége alól semmilyen titoktartásra való hivatkozással nem lehet felmentést kérni.

2. A nem helyszíni ellenőrzéseknek is két típusa van:

- a rendszeres jelentések vizsgálata⁷⁰ illetve
- a rendkívüli adatszolgáltatási kötelezettség.⁷¹

A rendszeres jelentések adatszolgáltatási követelményének havonta, negyedévente, évente jelentést adnak a Felügyelet részére.⁷²

III.2.1. Rendkívüli adatszolgáltatási kötelezettség

Ilyen intézkedésre általában akkor kerül sor, ha a válság, vagy válságközeli helyzetbe kerül az intézmény, és ekkor a Felügyelet napi adatszolgáltatás rendelhet el.

A rendkívüli adatszolgáltatási kötelezettség kiterjed a likviditás, a solvencia,⁷³ a kockázatvállalás, a pénzügyi és a kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenység szabályainak betartása, a szervezet működésének, valamint a belső ellenőrzés rendszeres figyelemmel kíséréséhez, ellenőrzési feladatainak ellátása érdekében szükségesnek tartott adatok szolgáltatására.

⁶⁹http://www.pszaf.hu/data/cms367878/T_j_koztat_a_PSZ_F_kock_zatalap_fel_gyel_si_m_dszeran_r_l.pdf (2011.10.04)

⁷⁰ Hpt. 143. §

⁷¹ Hpt. 144. §

⁷² A jelentéseket elektronikus formában is meg kell küldeni a Felügyelet részére.

⁷³ Solvencia: A hosszú távú fizetőképességet jelölő fogalom, amely azt jelenti, hogy egy gazdálkodó egység eszközeinek értéke meghaladja kötelezettségeinek (idegen forrásainak) értékét.

III.3. A zálogház megszűnése

Ahogy a pénzügyi vállalkozás piacra kerülésének úgy piacról való kivonulásának is komoly szabályai vannak.⁷⁴ A pénzügyi vállalkozás működési engedélyének visszaadásával nem alakulhat át egyéb gazdasági tevékenységet végző társasággá, ez a szabály a pénzpiac stabilitásának megőrzését szolgálja.

- A pénzügyi vállalkozás megszűnhet jogutódlással: egyesülés, átalakítás
- jogutód nélkül: végelszámolás, felszámolás.
- A jogutódlással való megszűnés egyik esete a pénzügyi vállalkozás hitelintézeté történő átalakítása. Az eljárásra az alapítás szabályai alkalmazandóak. A jogutódlással való megszűnés másik módja, amikor a pénzügyi vállalkozás egy másik pénzügyi vállalkozással egyesül, vagy beolvad egy hitelintézetbe. Lényeges korlátozás, hogy a részvénytársasági formában működő pénzügyi vállalkozás nem egyesülhet szövetkezeti formában működővel
- A pénzügyi vállalkozás jogutód nélkül szűnik meg, ha végelszámolására vagy felszámolására kerül sor.⁷⁵

Végelszámolásnak van helye, ha a Felügyelet a pénzügyi vállalkozás, tevékenységi engedélyét visszavonja kivéve, ha a visszavonásra a fizetéseképtelenség miatt került sor.⁷⁶ A végelszámolás leggyakoribb esete, amikor a pénzügyi vállalkozás a működésére vonatkozó engedélyét saját elhatározásából visszaadja. Ebben az esetben a Felügyelet végelszámolást kimondó határozatot hoz, ha a pénzügyi vállalkozás igazolta, hogy tevékenységéből származó kötelezettsége nincs. Határozatában kijelöli a végelszámolót és megjelöli a végelszámolás kezdő időpontját, amely nem lehet korábbi, mint a határozat kelte.⁷⁷

Hivatalból vonja vissza a tevékenységi engedélyt a Felügyelet, ha a pénzügyi vállalkozás az engedély kézhezvételétől számított tizenkét hónapon belül nem kezdi meg, illetve tizenkét hónapon keresztül egyáltalán nem, vagy jelentéktelen mértékben nyújt pénzügyi szolgáltatást.

Felszámolásnak van helye, ha a pénzügyi vállalkozás nem vitatott tartozását az esedékességét követő öt napon belül nem egyenlítette ki, vagyona az ismert hitelezők követelésének kielégítésére nem nyújtana fedezetet. A felszámolást általában a Felügyelet kezdeményezi, a kizárólagos illetékességgel rendelkező Fővárosi Bíróságnál, ha más szerv kezdeményezte az eljárást, akkor a bíróság soron kívül értesíti a felügyeleti szervet. A Fővárosi Bíróság kizárólagos illetékessége

⁷⁴ Lentner Csaba: Pénzpiacok szabályozása Magyarországon, Akadémiai Kiadó, Budapest. 2006, 114. o.

⁷⁵ Hpt. 176/ A. § (1) bekezdés

⁷⁶ Hpt. 176/ A. § (2) bekezdés a.) pontja

⁷⁷ Hpt. 176/B. § (4). bekezdés

indokolt, mert a pénzügyi vállalkozások felszámolása megköveteli a szakmai gyakorlatot, így biztosítható, hogy a hitelintézetek felszámolását kizárólag egy nevezett bíróság végezhesse.⁷⁸

Az eljárást felfüggeszteni nem lehet.⁷⁹ A bíróság a felszámolás iránti kérelemről a benyújtástól számított nyolc napon belül határoz. A felszámolást elrendelő végzés, fellebbezésre való tekintet nélkül végrehajtható.⁸⁰

A pénzügyi vállalkozás felszámolójának vagy végelszámolójának is csak a Felügyelet által létrehozott közhasznú társaság jelölhető ki, azért van erre szükség, mert a nem kellő szakértelemmel lefolytatott felszámolási eljárás jelentősen csökkentheti az ügyfelek kielégítési hányadát. A közhasznú társaság csak annak érdekében jár el, hogy az ügyfelek kielégítési hányada minél magasabb, a betétesek vesztesége az előállt körülményekhez képest minél alacsonyabb legyen.

⁷⁸ 1996. évi CXII. törvény indokolása CompLex Jogtár Plusz

⁷⁹ Hpt. 178.§ (2) bekezdés

⁸⁰ Hpt. 180.§ (1) bekezdés

IV. Kitekintés

A dolgozat e fejezete szeretne bepillantást nyújtani más országok zálogpiacainak főbb vonásain túl, tengeren túli szakmai- és érdekképviselői szervezetek munkájába és talán a jövő zálogtermékébe. A fejezetet egy a magyar zálogpiac legjelentősebb érdekképviselői szervének vezetőjével készült interjú zárja.

IV.1. A német szabályozásról

A német történeti előzményeket a dolgozat nem kívánja feltárni, ennek ellenére fontos hangsúlyozni azt a tényt, hogy a záloghitelezők⁸¹ és a zálogházak voltak a bankok első formái ezekből fejlődött ki a bankok többi típusa.

Az alapvető különbség a többi hiteltípushoz képest abban áll, hogy a kölcsönbe adó nem lép kötelmi jogviszonyba a kölcsönbe vevővel.

A német jogi szaknyelv a zálogházat – mint szervezetet- különböző kifejezésekkel illeti, így dialektusonként változik alkalmazásuk. Alábbi terminológiák használatosak:⁸²

- *Pfandleihanstalt*: régies elnevezés
- *Leihamt*: Régies elnevezés, olyan közösségi vagy állami intézet, amely zálogtárgyért cserébe pénzt kölcsönöz. Ma már nagyon kevés állami hitelező van.
- *Pfandhaus*: Szinonimája a Leihhaus-nak a hétköznapi nyelvben egy olyan üzletet jelölnek, amely értéktárgyak átvételével, és kölcsön nyújtásával foglalkozik
- *Leihhaus/Pfandleihhaus*: Leihamt mellett számos magán záloghitelező létezik, a nagyobb záloghitelezők közé tartozik az Exchange AG. Deutschland.

A német szabályozás sarokköve a Bürgerliches Gesetzbuch (BGB.) 1204.§ cikke,⁸³ amely tartalmaz egy keretszabályt, ezáltal nyílik lehetőség, zálogház alapítására. A zálogházak üzleti tevékenységére vonatkozó rendelet⁸⁴ alapján működnek. Tartományi hatáskörbe tartozik azon feltételek meghatározása, amelyek szerint zálogházat lehet alapítani, tehát tartományonként eltérő módon kerülnek szabályozásra.

⁸¹ <http://www.pfandkredit.org/?mid=11>(2011.10.04.)

⁸² <http://www.exchange-ag.de/Leihhaus-Pfandhaus-Pfandkredit-Lexikon.html> (2011.08.08.)

⁸³ Bürgerliches Gesetzbuch, Deutschland 63., überarbeitete Auflage Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG, München 2009. 270.o.

⁸⁴ Verordnung über den Geschäftsbetrieb der gewerblichen Pfandleiher Vom 1. Februar 1961 Bundesgesetzblatt, Jahrgang 1961, Teil I, S. 58 in der Neufassung der Verordnung des Bundesministers für Wirtschaft vom 1. Juni 1976, BGBl. I, S. 1334 zuletzt geändert durch Artikel 10 des Dritten Mittelstandsentlastungsgesetzes vom 17. März 2009, BGBl. I, S. 552 Forrás: www.pfandhaus-herne.de/Pfandleihverordnung.pdf. (2011.10.05)

A zálogházak üzleti tevékenységére vonatkozó rendelet az elzálogosítás folyamatát, kritériumait taglalja. E munka, ahogy már fentebb is kifejtettem: a zálogházat, mint intézményt kívánja bemutatni, ezért a rendelet⁸⁵ e szempontrendszer szerint fontosnak tartott 2. cikkét idézem, amely rögzíti, a zálogház működtetőjének bejelentési kötelezettségét az illetékes hatóságnál (ez a szerv eltérő lehet állami vagy magán zálogház esetén) arra nézve, hogy mely helyiséget kívánja használni hatósági engedély birtokában folytatható üzletszerű tevékenységéhez.

A német zálogházak alapvetően elkülönülnek:

1. állami - szűkebb értelemben véve- önkormányzati
2. magánzálogházakra.

Az állami, vagyis az önkormányzatok által üzemeltetett zálogházak, olyan Közhasznú Intézetek (Gemeinnützige Anstalten),⁸⁶ amelyek az uzsorás záloghitelezők ellensúlyaként jöttek létre. A magánzálogházakra szigorúbb törvényi szabályozás vonatkozik, mint a Közhasznú Intézetek által működtetett önkormányzati zálogházakra.

A visszaéléseket a zálogosítás egyértelmű szabályozása a pontosan rögzített költségek és az intézetek állami kontrollja akadályozzák meg.

A következőkben nagyobb városok szabályozásának főbb jellemzőit igyekszem bemutatni.⁸⁷

Így Közhasznú Zálogház működik: Augsburgban (1603),⁸⁸ Nürnbergben (1618),⁸⁹ Mannheimben (1809),⁹⁰ ezen intézmények közösségi befolyás és felügyelet alatt állnak.

Augsburgban működő Közhasznú Zálogház ma a város felügyelete alatt áll továbbá Pénzügyi- és Adóhivatalának részét képezi.

Nürnberg Város Zálogháza a település felügyelete alatt áll. Nürnberg várossal kötött megállapodás szerint 52000 euróval támogat különböző szociális projekteket:⁹¹ 2009-ben szűkös körülmények között élő családokat támogattak, fiatal anyákat segítettek meg

Mannheim Város Zálogháza, a város lakóinak nyújtja szolgáltatásait.⁹²

⁸⁵ Verordnung über den Geschäftsbetrieb der gewerblichen Pfandleiher Vom 1. Februar 1961 Bundesgesetzblatt, Jahrgang 1961, Teil I, S. 58 in der Neufassung der Verordnung des Bundesministers für Wirtschaft vom 1. Juni 1976, BGBl. I, S. 1334 zuletzt geändert durch Artikel 10 des Dritten Mittelstandsentlastungsgesetzes vom 17. März 2009, BGBl. I, S. 552

⁸⁶ http://www.freiburg.de/servlet/PB/show/1216182/Stadtarchiv_C1%20Gemeinnuetzige%20Anstalten%201.pdf (2011.11.01)

⁸⁷ Ahol ez lehetséges, az alapítás évét is feltüntettem, összehasonlításképp, emlékeztetőül: Mária Terézia 1773-ban hozta létre az első magyar zálogházat

⁸⁸ http://www.augsburg.de/fileadmin/www/dat/02ra/srecht/pdf/74/7410_ANL.pdf (2011.10.04.)

⁸⁹ <http://www.leihhausnuernberg.de/%28jyviqten5siokkieudpzy45%29/soziales.aspx> (2011.10.04.)

⁹⁰ http://www.leihamt-mannheim.de/cms/front_content.php (2011.10.04.)

⁹¹ <http://www.leihhausnuernberg.de/%28jyviqten5siokkieudpzy45%29/soziales.aspx> (2011.10.04.)

⁹² http://www.leihamt-mannheim.de/cms/front_content.php?idcat=52 (2011.10.04.)

Stuttgart Város Zálogháza, közhasznú formában működött, ma közhasznú részvénytársasági formában működik.

IV.1.1. A német érdekképviselői szervezet⁹³

A német érdekképviselői szervezet,⁹⁴ amely a záloghitelezők érdekeit érvényesíti: a Német Záloghitelezők Kamaráinak Központi Szövetsége (Zentralverband des Deutschen Pfandkreditgewerbes).

1950-ben alakult a szervezet, 139 tagja, és 40 leányvállalata által évente 530 millió euró hitel kerül kifizetésre, amely növekvő tendenciát mutat.

A kamarai tagok a Központi Szövetség ellenőrzésének, önkéntes alapon vetik alá magukat, továbbá érdekegyeztető fórumként működnek a kamarai tagok és hiteligénylők közötti vitás kérdésekben.

IV.2. Zálogház az interneten? Pawnngo! ⁹⁵

A vállalkozás az amerikai egyesült államokbeli Todd Hills ötletén alapul, aki a 80-as évek közepétől hagyományos zálogházakban dolgozott. 2002-ben társával először hálózattá alakították vállalkozásukat, majd 2007-ben eladták az összes tulajdonukban lévő zálogfiókot, és megvalósították a webes változatot. 2009-ben nyílt meg az Internet Pawn, amely rendkívüli innovációnak számított, viszont a megvalósításhoz szükséges anyagi háttér még nem volt biztosított.

2011 júniusában az újraindított és átnevezett cég: a Pawnngo elnevezést kapta, amely elindulása óta több mint 1,37 millió dollár értékű záloghitelt folyósított. A denveri telephelyű vállalkozás arra a pszichikai- lelki állapotra alapoz, hogy kellemetlen érzés egy családi ékszer, vagy bármilyen más értékes, személyes tárgyat „bevinni a zaciba” és ott a sorstársakkal együtt feszengve várni, arra hogy egy „idegen” személy: a becsüs, előszereteti értékétől megfosztva vegye el a „feláldozni muszáj” tárgyat. Ez a zálogosítási forma ezt a frusztráló helyzetet – az ügyfélle válást- küszöböli ki.

⁹³ <http://www.pfandkredit.org/>(2011. 09.10.)

⁹⁴ Az érdekképviselő fogalmának meghatározása lényegében a következőt jelenti: az érdekképviselt személyek, szervezetek anyagi, szellemi vagy erkölcsi érdekeinek egyszeri, vagy folyamatos képviselete, más személyek, szervezetek, intézetek előtt.

⁹⁵ 2. számú ábra

<http://www.bitport.hu/megoldasok/pawnngo-joen-a-netes-zaloghaz> (2011.08.30.)

A személyes megjelenés helyett a zálogba tevő, elektronikus formában továbbítja a zálogosítandó árucikk adatait, mire a Pawngo becsüsei válaszlevélben küldik a felkínált kölcsönösszegekről szóló ajánlatot. A következő lépésben egy ingyenes FedEx⁹⁶ csomagként kell elküldeni az árut, és szinte azonnal a megadott számlaszámon lesz a kölcsönösszeg. A visszavásárlás is ilyen egyszerű: át kell utalni az ellenértéket és a Pawngo visszaküldi a csomagot.

A vállalkozás bevételei a hagyományos zálogházak mintájára az elzálogosított árucikkek értéke és a zálogidő hossza által meghatározott százalékokból származnak - elnevezése nem kamat, mivel a vállalat hivatalosan nem banki tevékenységet folytat. A szolgáltatás főként az 1500 és 15 ezer dollár közötti záloghitelt igénylőket célozza.⁹⁷

IV.3. A Nemzetközi Zálogfórum⁹⁸

Liaoning Társadalomtudományi Akadémia szervezésében 2011 márciusában került megrendezésre a Nemzetközi Zálogfórum. Résztvevői többek között: kínai, japán, tajvani, francia, spanyol, amerikai zálogüzletágban jártas szakemberek és a Nemzetközi Zálogszövetség⁹⁹ néhány tagja.

A fórum fő témája a pénzügyi válságra adható válasz volt. A résztvevők áttekintették a zálog-zálogjog- zálogpiac¹⁰⁰ mai fejlődésének főbb tendenciáit az ázsiai és európai földrészekén. Az alacsony összegű hitelezés, nem-pénzügyi intézményekhez, záloghitelezéshez fűződő kapcsolatát próbálták feltárni a tudományos vita keretében.

A leghosszabb múltra a záloghitelezés a keleti társadalmakban tekint vissza (Kínában 1600 éve, melynek kiindulópontja a vallási szeretet volt. A zálogintézmények a tágan vett alapja a mai pénzügyi és szakmai intézményeknek, valamint forrása a modern kereskedelmi bankoknak. A világ kereskedelmi bankjai, az értékpapír-társaságok és más szereplői a modern pénzügyi szektornak igen fejlettek és aktívak napjainkban. Nem tartják a főáramba tartozónak a záloghitelezést, talán látszólag ezért is mondanak le róla.

A világ gazdasági életében továbbra is a kereskedelmi pénzintézetek, játszanak központi szerepet, mégis a záloghitelezés rugalmas finanszírozási jellemzőivel, megmutatja a benne rejlő

⁹⁶ FedEx: csomagküldő szolgálat, amely lehetővé teszi, hogy a csomag útja követhető legyen.
forrás: http://www.fedex.com/hu_english/about/index.html (2011.11.14.)

⁹⁷ Az ábrajegyzékben a 2. számú mellékletként feltüntetett ábra mutatja a Pawngo igénybevételeinek folyamatábráját.

⁹⁸ http://www.worldpawn.org/en/zhongji.asp?h_id=300 (2011.09.25.)

⁹⁹ Nemzetközi Zálogszövetségnek volt magyar résztvevője is azonban napjainkra inaktív taggá vált. Az inaktív státusz okaiként említhető, hogy a szervezet elsődleges munkanyelve a spanyol, másik hivatalos nyelv az angol, további indoka, hogy Magyarországon ez profitorientált üzlet, más részes államokban általában szociális szféra részét képezi.

¹⁰⁰ Az ülés elsősorban a jelzáloghitelezéssel foglalkozott, ezért kivonatossan a zálogkölcsönnyújtásra vonatkozó megállapítások összegzését taglalom.

szívós életerőt. Azaz, a gazdaságilag és pénzügyileg egyaránt fejlett országokban virágzik a záloghitelezés, mint Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország. Az utóbbi megállapítás különösen a legutóbbi pénzügyi válság alkalmával vált igazgá.

1987 decembere óta újra lehetséges Kínában a zálogkölcsonnyújtás. Napjainkra már több mint 3000 regisztrált zálogbróker¹⁰¹ van szerte az országban, a kint lévő tőke megközelítőleg 300 milliárd jüan, az éves jelzálog volumene elérte a több mint 1000 milliárd jüant. A városi és vidéki lakosok, különösen a kis-és középvállalkozások fontos finanszírozási forrása ez a gyorsasága miatt ugyanakkor nem helyettesíti a modern pénzügyi szektor konstrukcióit, inkább fontos kiegészítője annak.

1997-ben novemberében alakult az első non-profit szakmai kutató szervezet: a Liaoning Társadalomtudományi Akadémia Kutató Centrum, amely a kínai kézizálog kölcsönzés történetét tárja fel. A vizsgálati eredményeik tovább fejlesztésének gyűjtőpontjában, az innováció és a zálogkölcsonnyújtás lehetséges összekapcsolása állt. Elméleti síkon ugyan, de közel a valósághoz, így élvonalba emelve a zálogkölcson nyújtás minden lehetséges formájának kutatását.

IV.4. Zálogkölcsonzók Nemzeti Szövetsége- Amerikai Egyesült Államok¹⁰²

A Zálogkölcsonzók Nemzeti Szövetsége¹⁰³ 1988-ban alakult Texas államban, Kellerben, abból a célból, hogy támogassa a zálogkölcsonzók növekvő hálózatát az Egyesült Államokban. E szakmai szövetség, az iparág nemzeti szintű szövetsége.

A Szövetség útmutatást nyújt a zálogkölcsonzóknek, hogy hogyan kell alkalmazni és a gyakorlatban megvalósítani a helyi-, állami- és nemzeti szintű jogszabályok előírásait. A Zálogkölcsonzók Nemzeti Szövetsége tagjai számára a szövetségi, állami és helyi törvények tevékenységükhöz kapcsolódó rendelkezéseiről kínál képzési lehetőséget. Minden évben megrendezésre kerül a Pawn Expo¹⁰⁴ elnevezésű szakmai találkozó, ahol előadók, forgalmazók is képviseltetik magukat. Ez egy hatalmas lehetőség, az ország különböző pontjaiból érkező résztvevők számára az eszmecserére illetve a kérdések megfogalmazására, előadások meghallgatására e módokon is adott az esély az egymástól való tanulásra.

¹⁰¹ A magyar szabályozásban az ügynöki tevékenységhez hasonlítható leginkább, de ahogy már többször is jeleztem ez nem képezi kutatásom tárgyát.

¹⁰² [http://www.nationalpawnbrokers.org/\(2011.11.15.\)](http://www.nationalpawnbrokers.org/(2011.11.15.)) A következő Pawn Expo, Los Angelesben lesz 2012. július 17-19 között.

¹⁰³ National Pawnbrokers Association

¹⁰⁴ <http://www.nationalpawnbrokers.org/about/pawn-expo/> (2011.11.15.)

IV.5. Empirikus kutatás

Az utóbbi időben megnőtt a zálogpiac szereplőinek száma,¹⁰⁵ ennek talán az a legfőbb oka, hogy ez az a konstrukció, amely a legegyszerűbb és leggyorsabb módon látja el készpénzzel az átmeneti pénzzavarba került üzletfeleket.

Magyarországon összesen 84 BÁV¹⁰⁶ zálogfiók van ebből 30 Budapesten, 3 Debrecenben, 3 Kecskeméten, 2 Győrben, 2 Miskolcon, 2 Pécsen.

A zálogpiaci szereplők (akiknek egy része tagjai a MAZOSZ- nak) véleménye eltér a jelenlegi pénzpiacon belüli szabályozást illetően. A szegmens egyes képviselői alkalmasnak, működőképesnek ítélik a hatályos rendszert, azonban más vélemények szerint megalapozott lehetne a törvényi szabályozás újragondolása.

A zálogházi tevékenységgel foglalkozó pénzügyi vállalkozások féltik piaci helyüket és függetlenségüket – főleg a kisebb vállalkozások- ezért nem készülnek a forgalmukat rendszerező, azt összegző nyilvántartások még a közös érdekképviselési fórum számára sem. A másik ok, ami miatt nem hozható létre a zálogházakról és tevékenységükről pontos nyilvántartás: az egyes zálogpiaci szereplők nyilvános számviteli mérlegadatainak rendszerezése nem lehetséges, – mert egy pénzügyi vállalkozás többféle tevékenységet is végezhet, valamint más jelenik meg egy ügynök és más egy saját jogon hitelező mérlegében - ezért nem készülhet pontos felmérés arról sem, hogy milyen a kiváltási hajlandóság.

A pénzügyi vállalkozásokra vonatkozó jogszabályi háttér elképzelhető, hogy változni fog, pontosabban a pénzügyi közvetítőket érintően a PSZÁF új előírásokat kíván bevezetni. Az újításra való törekvés még üdvözlendő is lehetne, de ebből a konzultációból a zálogházak sajnálatos módon kimaradtak.

Hazánkban a zálogházak profitorientáltan működnek, ugyanakkor más trendek is érvényesülnek Európában. Nagy általánosságban elmondható, hogy a volt szocialista államokban a zálogházi tevékenység nyereségérdekelt tevékenység, amely így a pénzügyi piac részét képezi.

Franciaországban a záloghitelezés non-profit jelleggel az önkormányzatok hatáskörébe tartozik, egyfajta mikrohitel jelent.

Ausztriában a Dorotheum záloghitelezési tevékenysége¹⁰⁷ a Szociális Minisztérium felügyelte alá tartozik, a záloghitelnyújtás célcsoportját főként a tehetősebb kuncsaftok adják. Számukra az átmeneti pénzzavar a következő műtárgy-befektetésük ellenértékének szolgáltatásakor

¹⁰⁵ [http://www.vg.hu/vallalatok/kereskedelem/kulfoldre-tavozik-a-magyar-zalogarany-341563\(2011.11.02.\)](http://www.vg.hu/vallalatok/kereskedelem/kulfoldre-tavozik-a-magyar-zalogarany-341563(2011.11.02.))

¹⁰⁶ Kármán Ferencsel BÁV Bizományi Kereskedőház és Záloghitel Zrt. zálog igazgatójával, a Magyar Zálogházak és Záloghitelezők Országos Szövetségének elnökével 2011 októberében készült interjú alapján

¹⁰⁷ Dorotheum GmbH & Co KG, forrás: <http://www.dorotheum.com/en/dorotheum.html> (2011.11.14.)

jelentkezik. Érdekes a helyzet Romániában, ugyanis Ceausescu idejében szinte megszűnt az aranyforgalom, így megszűnt a becsüsképzés is. A BÁV leányvállalata a határ közeli vidékeken a Partiumban nyitott zálogfiókokat így adódott a probléma. A helyzet áthidalására, a magyar nyelvet ismerő a BÁV leányvállalatának alkalmazásában álló, becsüs szakmát tanulni akaró jelentkezők, a tanfolyamot az anyavállalat budapesti Becsüsakadémiáján végezhetik el. A román szabályozás annyiban tér el a magyartól, hogy nincs a pénzügyi vállalkozásnak megfelelő törvényi kategória, és a jövőbeli zálogszolgáltatót bejelentési kötelezettség terheli a Nemzeti Bank felé.

„Egy pezsgő, dinamikusan fejlődő gazdasági környezetben, ahol széles rétegek jövedelmi viszonyai javulást mutatnak, nyilván kevésbé van szükség ilyen rövid távú, csak átmeneti pénzhiányt áthidalni tudó hitelkonstrukcióra.”¹⁰⁸

¹⁰⁸Kármán Ferenc: A Magyar Zálogpiac 2009-2010-ben forrás: <http://www.tas.hu/cd/anyag/magyar/110.pdf> (2011.10.15.)

V. A jövő záloga – De lege ferenda

1.) Tekintettel arra, mint ahogy, nincs önálló zálogházi tevékenységről szóló törvény és ezt a helyzetet, zálogházakat nagyobb számát tömörítő érdekképviselői csoport, a MAZOSZ elfogadta ennek ellenére úgy gondolom, szükséges lenne, egy ilyen törvény megalkotása, ha ezt konszenzus-kész jogalkotói környezet lehetővé teszi. Fontosnak tartanám a zálogház, zálogintézmény, zálogházi tevékenység- fogalmainak pontos körülhatárolását, definiálását.

2.) A piac e szegmense folyamatos dinamikát mutat,¹⁰⁹ újabb zálogházak nyílnak –betartva a klasszikus közgazdasági iskola „kereslet-kínálat” tételét. Dolgozatom nem a társadalmi-összefüggések aspektusából igyekszik bemutatni a zálogházak szabályozását, mégis a zálogházak számának emelkedése egy közösségre vonatkoztatható ténytet vetít elő. A társadalom legalapvetőbb egysége: az egyén erre rászorul. Meglátásom szerint az altruisztikus célok felelevenítése megvalósulhatna úgy, hogy a zálogintézmények – a német példához hasonlóan- elkülönülnének: magán, és önkormányzati zálogházakra. A magán zálogintézmények a Hpt. hatálya alá tartoznának. Az önkormányzatok zálogházi tevékenysége meghatározott számú az adott településen, bejelentett lakhellyel rendelkező személyekre vonatkozna. A mindenkori piaci viszonyokhoz képest kedvezőbb feltételekkel. Az önkormányzatok e szociális szférába tarozó feladata a kötelezően ellátandó feladatok¹¹⁰ közé tartozna, így a feladat ellenőrzése is megoldott volna.

¹⁰⁹ <http://www.vg.hu/vallalatok/kereskedelem/kulfoldre-tavozik-a-magyar-zalogarany-341563>(2011.11.02.)

¹¹⁰ 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról II. fejezet

V.1. Ábrák jegyzéke

1. számú ábra. Medici-szimbólum¹¹¹

2. számú ábra. Pawngo igénybevételének folyamatábrája¹¹²

¹¹¹ <http://uk.reuters.com/article/2007/05/02/uk-britain-pawnbrokers-change-idUKL0128166020070502> (2011.08.03.)

¹¹² <http://www.bitport.hu/megoldasok/pawngo-joen-a-netes-zaloghaz> (2011.08.30.)

3. számú ábra. Egy zálogház kifosztása Pekingben¹¹³

A fenti kép egy XX. század elején Peking, Qianmen városrészében történt fosztogatást örökít meg. Az ülő sárkány vonalában lévő táblán a következő olvasható: „Nagy ország, gazdag ember”.

¹¹³ <http://kaleidoscope.cultural-china.com/chinaWH/upload/upfiles/2009-09/04/culturalchina70fb60ce1abea1e1fdef.jpg>
(2011.08.02.)

VI. Zárszó

Összességében megállapítható, hogy a zálogház – függetlenül annak elnevezésétől, működési elvétől, üzemeltetőjétől- több ezer éve képezi a pénzügyi kultúra részét.

E pénzügyi terület – földrészenként, régióként- eltérő jogtörténeti előzményekre tekint vissza, így napjainkban is különböző szabályozási típusok léteznek.

Magyarországon profitorientált tevékenység a zálogház üzemeltetése, míg Nyugat- Európában a nyereségérdekeltektől működtetés mellett inkább szociális jellegű szolgáltatást jelent.

A téma szerteágazó volta miatt vizsgálat tárgyát képezhetne volna e pénzügyi konstrukcióhoz kapcsolható jogtudományon kívüli elemzés pl.: összehasonlító szociológiai analízis, az ügyfelek vagyoni, képzettségi helyzetére, lakóhelyére vonatkozóan, vagy a kiváltási hajlandóságot górcső alá vevő kutatás.

Konstatálható, hogy a zálogintézményekre vonatkozó szabályok rendkívül szigorúak, – pl.: magas összegű jegyzett tőke szükséges az alapításhoz, vezető állásúak több formában ellenőrzött alkalmassága - amely nemcsak az ügyfelek érdekét, hanem a mindenkori pénzügyi piac biztonságos működését és védelmét szolgálja.

A zálogintézmények száma növekvő tendenciát mutat, a MAZOSZ egy 2010-ben nyilatkozata¹¹⁴ szerint a piac már akkor is telített volt, akkor valószínűsíthető volt, hogy a válság enyhülésével, több zálogház üzemeltető felhagy e tevékenységgel.

Napjainkra megerősödött az a nézet, hogy a több évtizedes pénzügyi- és gazdasági válság nem mérséklődik, hanem mélyül és mind több gazdasági szektor válhat/válik áldozatává, így nagyban felértékelődhet és gyorsasága miatt a jelenleginél is elterjedtebbé válhat e készpénzhez jutási alternatíva.

¹¹⁴ <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/a-szegeny-magyar-mar-a-zaciba-se-jar-vallalkozok-tehetosebbek-lenditenek-316183> (2011.10.30)

BIBLIOGRÁFIA

Felhasznált jogszabályok

1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről (Ptk.)

1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról

1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról és indokolása CompLex Jogtár Plusz

2007. évi CXXXVI. törvény A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról

2005. évi CLXXXVIII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény módosításáról

1868. évi XXXI. törvénycikk az uzsoratörvények eltörléséről

1881. évi XIV. törvénycikk a kézi zálog-kölcsönügyletről

1889. évi XVIII. törvénycikk az 1847/8. évi III. törvénycikk 14. §-ának módosításáról

1926. évi XIV. törvénycikk a m. kir. postatakarékpénztárra vonatkozó törvények egyes rendelkezéseinek módosítása tárgyában

1948. évi XXXVII. törvény a nemzeti vállalatról

Felhasznált irodalom

Botos János: A bizományi kereskedőház és záloghitel RT. és jogelődjei története, BÁV RT. 1993

Erdős Éva- Fekete Zoltán- Molnár Valéria: Pénzügyi jog, Virtuóz Kiadó, Budapest. 2006

Földi András-Hamza Gábor: A római jog története és intézményei, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó. 2007

Lentner Csaba: Pénzpiacok szabályozása Magyarországon, Akadémiai Kiadó, Budapest. 2006

Pólay Elemér: A dáciai viaszostáblák szerződése, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1972

Szabó Magda: Régimódi történet, Budapest, Európa Könyvkiadó. 2004

Tomka Béla: Képes banktörténet- Magyar pénzüzetek a kezdetektől az államosításig, Budapest, HVG Kiadói Zrt.2006

Felhasznált idegen nyelvű irodalom

<http://www.pfandkredit.org/?mid=11>

<http://www.exchange-ag.de/Leihhaus-Pfandhaus-Pfandkredit-Lexikon.html>

http://www.freiburg.de/servlet/PB/show/1216182/Stadtarchiv_C1%20Gemeinnuetzige%20Anstalten%201.pdf

http://www.augsburg.de/fileadmin/www/dat/02ra/srecht/pdf/74/7410_ANL.pdf

<http://www.leihhausnuernberg.de/%28jyviqten5siokkieudpzy45%29/soziales.aspx>

http://www.leihamt-mannheim.de/cms/front_content.php

<http://www.leihhausnuernberg.de/%28jyviqten5siokkieudpzy45%29/soziales.aspx>

http://www.leihamt-mannheim.de/cms/front_content.php?idcat=52

<http://www.pfandkredit.org/>

<http://www.history.com/shows/pawn-stars/articles/pawning-history>

<http://uk.reuters.com/article/2007/05/02/uk-britain-pawnbrokers-change-idUKL0128166020070502>

<http://kaleidoscope.cultural-china.com/chinaWH/upload/upfiles/2009-09/04/culturalchina70fb60ce1abea1e1fdef.jpg>

http://www.fedex.com/hu_english/about/index.html

<http://www.dorotheum.com/en/dorotheum.html>

http://www.worldpawn.org/en/zhongji.asp?h_id=300

<http://www.nationalpawnbrokers.org/>

<http://www.nationalpawnbrokers.org/about/pawn-expo/>

Internetes források

http://www.kislexikon.hu/altruizmus_a.html

http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,109886&_dad=portal&_schema=PORTAL&szo=TE%C1OR+fogalma&x=0&y=0

http://www.pszaf.hu/bal_menu/szabalyozo_eszkozok/engedelyezesi_utmutatok/engedely_alapitas

<http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/a-szegeny-magyar-mar-a-zaciba-se-jar-vallalkozok-tehetosebbek-lenditenek-316182>

<http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/a-szegeny-magyar-mar-a-zaciba-se-jar-vallalkozok-tehetosebbek-lenditenek-316183>

<http://www.bav.hu/hu/zaloghitel.php>

<http://www.bitport.hu/megoldasok/pawngo-joen-a-netes-zaloghaz>

<http://www.vg.hu/vallalatok/kereskedelem/kulfoldre-tavozik-a-magyar-zalogarany-341563>

<http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/a-szegeny-magyar-mar-a-zaciba-se-jar-vallalkozok-tehetosebbek-lenditenek-316183>

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. számú ábra: Medici-szimbólum.....	41
2. számú ábra. Pawngo igénybevételének folyamatábrája	41
3. számú ábra. Egy zálogház kifosztása Pekingben	42